

VIATA MUNTILOR

Ziar informativ al Centrului de Economie Montană
CE-MONT

Apare trimestrial (format modificat)

nr. 9 / 2022

Integrarea CE-MONT în peisajul natural montan din Vatra Dornei

M-am născut lângă Carpați

M-am născut lângă Carpați
La poale de munte
Într-o casă cu mulți frați
Și cu doruri multe

Crescui printre brazi și fagi
La poale de munte
Lângă turma de oi dragi
Și cântece multe

Of, mamă, mamă!
Cât trăiesc pe lume nu am teamă
Of, mamă, mamă!
Dorurile nu le iau în seamă.

Despre oamenii „compleți” de la munte

Cine nu are munți să-și cumpere. Cine are să și-i „crească”. O țară cu munți este o țară completă. Munții ne duc mai aproape de soare. Nu este numai o metaforă. Când urci muntele regulile după care se formează orizonturile se schimbă. Ne uităm în sus la munte și ne mirăm ce înalți sunt. Apoi urcăm și apare o nouă dimensiune. Ne uităm în jos. Dacă acolo e jos, înseamnă că aici e sus. Apoi, aici devine și mai sus, iar acolo e și mai jos. Mașina se opintește și ne obligă la treaptă inferioară de viteză. Urcăm – întoarcem – urcăm – întoarcem. Apoi elementele de referință dispar. După copaci, după alți munți. Aha, deci sunt mai mulți munți. Ne orientăm către alte repere. La un moment dat cerul este mai albastru. Apar formațiuni noroase mărunte dar foarte albe. Când vorbim de nori trebuie să diferențiem gradul de alb al norilor. Când aflăm asta deja suntem sus. Apoi aerul este mai rece. Ne înfiorăm și ne înviorăm, gradientii termici ai corpului ne fac existența mai confortabilă.

Copacii ajung până la marginea șoselei și formează propriul orizont. Urcăm – întoarcem – urcăm – întoarcem. Alte serpentine, altă altitudine. Deodată drumul nu mai urcă. Undeva în față începe să coboare. Înțelegem că ne aflăm la cumpăna apelor. Nu mai putem urca. Facem popas și descifrăm taina serpentinei. Dacă nu ne încurcă copacii, putem să vedem noua dimensiune a orizontului. Departate în zare se vede depresiunea spre care ne îndreptăm. De aici încolo coborâm. Luăm serpentinele invers. Motorul nu se mai opintește. Din contra trebuie strunit. Și deodată orizontul se umple din nou de case. Parcă sunt altfel. Peisajul redevine cald și primitiv. Ajungem în altă lume. Suntem mai compleți.

Ion Dolănescu
(1944 – 2009)

Iubim munții!

FORUMUL MONTAN din ROMÂNIA – FMR

Asociație cu 9 filiale județene ale FMR (AB, BC, BN, CJ, DB, HD, NT, SB, VL), Creat în anul 2003,

Membru în Parteneriatul Montan Internațional (ONU/FAO)

Membru în Asociația europeană a zonelor de munte "Euromontana"

I. PREZENTAREA FMR:

FMR este o asociație neguvernamentală cu personalitate juridică, care a fost creată în anul 2003, reprezentând societatea civilă, ca urmare a inițiativei Organizației Națiunilor Unite, privind constituirea Forumului Montan Mondial și crearea Parteneriatului Montan Internațional, cu Secretariatul la FAO-Roma.

FMR a avut o activitate neîntreruptă în perioada 2003-2022, având în prezent în structură 9 filiale județene, active, cu personalitate juridică (AB, BC, BN, CJ, DB, HD, NT, SB, VL), precum și **Federația Agricultorilor de Munte-Dorna (1993-2022) și Asociația Națională pentru Dezvoltare Rurală Montană – ROMONTANA (2000-2022)**.

- FMR a colaborat constant cu MADR, cu contribuții recunoscute în absorbția de fonduri europene, nerambursabile – implementarea a multiple proiecte de dezvoltare montană/colaborări la creațiile instituționale și legislative de "lobby" pe plan național și internațional, la crearea unei imagini favorabile României în străinătate și prin colaborări pe plan științific și legislativ, inclusiv la elaborarea Legii Muntelui nr. 197/2018. FMR este colaborator constant al Agenției Naționale a Zonei Montane/MADR, al ASAS și CE-MONT/INCE/AR.

FMR este reprezentat în CM ca „observator” și a participat activ în "grupurile de lucru" din cadrul MADR – cu relevanță pentru zona montană. Reprezentanți ai unor filiale județene ale FMR au fost aleși în cadrul Comitetelor de Masiv. Membri marcanți ai FMR au fost nominalizați de Academia Română și Academia de Științe Agricole și Silvicultură ca reprezentanți în cadrul Consiliului Național al Muntelui (2022/09).

II. ASPECTE GENERALE, de interes pentru PROTECȚIA ȘI DEZVOLTAREA DURABILĂ A ZONEI MONTANE din ROMÂNIA în contextul PLANULUI NAȚIONAL STRATEGIC (2023-2027)

II.1. INTEGRAREA AGRICULTURII SPECIFICE din ZONA MONTANĂ în OBIECTIVELE GENERALE ȘI SPECIFICE ale MADR pentru PNS 2023-2027:

OG I: Promovarea unui sector agricol inteligent, rezilient, diversificat și adaptat specificității agriculturii montane, care să contribuie la asigurarea securității alimentare.

OG II: Consolidarea acțiunilor de protejare a mediului și a celor împotriva schimbărilor climatice și contribuție la obiectivele UE în materie de mediu și climă.

OG III: Consolidarea structurii socio-economice a zonelor rurale.

Obiective transversale:

- promovarea creșterii, inovării și digitalizării în agricultură.
- promovarea dezvoltării durabile montane;
- promovarea egalității de gen;
- definirea ecosistemelor și adaptarea după ele a vieții locuitorilor de la munte

II.2. DIRECȚII DE ACȚIUNE

Zona montană prezintă particularități specifice, datorate condițiilor naturale geo-climatice, cu un habitat multi-funcțional, în care aspectele economice, inclusiv agricole, sunt interconectate cu cele sociale, culturale și ecologice.

- Cu privire la agricultura montană și societatea civilă** (cca. 2.900.000 ha/~2,3 mil. ha. pajiști naturale (pășuni și fânețe), 600.000 ha. arabil, 54.000 ha livezi, cu cca. 2,1 mil. persoane în familiile de agricultori, în majoritate crescători de animale.

- În accepțiunea țărilor dezvoltate, cu munți, din UE – agricultura / creșterea animalelor în zonele de munte reprezintă **"motorul" activităților economico-sociale ale ruralului montan**.

- Investițiile pentru modernizarea, inovarea și diversificarea fermelor, inclusiv montane și însușirea unor noi tehnologii sunt esențial necesare, adaptat realităților modului de producție și modului de viață "de tip montan".

- În noul context climatic și economic – este necesară aplicarea unor instrumente adecvate de gestionare a riscurilor pentru a se ameliora rezistența fermierilor la crizele provocate de volatilitatea prețurilor, fenomenelor meteorologice nefavorabile, bolilor animalelor, altor cauze.

- Este semnificativ accentul tehnologic pus pe agricultura ecologică, în speță pe **"produsul montan"**, conform **Regulamentelor UE și CE (2012/2014)**, care sunt **obligatorii pe întreg teritoriul UE**;

În acest scop, pentru agro-zootehnia și zonele rurale-montane – va fi necesar să se realizeze o mai bună conectare la dezvoltarea capitalului uman și la cercetare.

- În zona montană, **marea majoritate a exploatațiilor agricole – fermele familiale** – sunt de **subzistență și semi-subzistență**, iar **starea de sărăcie** este generată atât de **lipsa de capital**, cât și de construcții și mijloace pentru dezvoltarea de activități generatoare de venit.

II.3. Principalele măsuri

Pentru a se oferi un **răspuns concret cerințelor noilor orientări ale Comisiei Europene**, inclusiv **schimbarea de paradigmă în favoarea fermelor mici și mijlocii și a alimentației umane sănătoase** se vizează **creșterea veniturilor agro-zootehnice prin investiții generatoare de profit, organizarea fermierilor în forme asociative, mai ales în cooperative**, cu orientare către piață – cu **efectul accesului pe piețele de desfacere și aprovizionare și a puterii de negociere**.

MĂSURI

- **Susținerea financiară a fermelor de familie** din zona montană pentru **valorificarea superioară a produselor agroalimentare obținute**.
- **Sprijinirea activităților din ferme care contribuie direct la creșterea veniturilor**.
- **Formarea fermierilor montani**, sporirea nivelului de informare și instruire – necesare ameliorării veniturilor fermelor.

Munții Apuseni

Drumul centenarului în Țara Moșilor

Meșteri mari, populari

Serbare câmpenească pe muntele Găina

- **Sprijinirea pentru organizarea cursurilor de formare profesională.**
- **Sprijin pentru crearea/ susținerea/ adaptarea învățământului agricol/dual, în zona montană – la nivel gimnazial, agro-profesional și liceal.**
- **Sprijin pentru ameliorarea productivității fermelor montane prin implementarea Legii 334/2018** privitoare la Programul de încurajare a investițiilor în zona montană și a actelor normative subsecvente.
- **Sprijin pentru investiții de modernizare** în fermele montane/ dotare tehnică de bază (ameliorarea igienei de grajd/ ventilație, luminozitate, apă curentă, muls mecanic – individual), respectiv amenajarea de platforme pentru bălegar și bazine de colectare pentru purin, mecanizare adecvată utilizării pe pajiști, construirea de fânare pe fânețe, sau dotări cu mecanizare pentru recoltarea, uscarea și balotarea fânurilor, ș.a.).
- **Ameliorarea capitalului**, la nivel de fermă familială, prin acces la credite preferențiale și sisteme de garantare din fonduri naționale și europene.
- **Sprijin pentru crearea de cooperative ale fermierilor axate pe valorificarea "produsului montan".**
- **Sprijin pentru formare și perfecționare profesională pentru fermieri**, în scopul dobândirii de noi competențe profesionale.

Lanțul valoric: Aderarea fermelor familiale la asociații, mai ales în cadrul cooperativelor axate pe valorificarea "produselor montane" va permite consolidarea poziției fermierilor prin creșterea puterii de aprovizionare, cu reducerea costurilor și sporirea competitivității.

- **Bioeconomia, economia circulară și turismul/ agro-turismul**, creează posibilități de diversificare comercială, de obținere a unor venituri complementare și de limitare a riscurilor, cu orientare spre lanțurile scurte.
- **Dezvoltarea infrastructurii pentru desfacerea produselor agro-alimentare** și accesului la platformele digitale de comerț.
- **Susținere instituțională pentru crearea sau modernizarea infrastructurii de colectare, procesare, depozitare, vânzare.**
- **Sprijin pentru crearea de centre/puncte de desfacere.**
- **Sprijin pentru realizarea de campanii de promovare – pentru conștientizarea consumatorilor urbani**, cu privire la calitatea superioară a "produselor montane".
- **Protejarea și valorificarea inteligentă a resurselor montane**, în contextul schimbărilor climatice și creșterii demografice – constituie un interes național prioritar, cu caracter sustenabil: mediu curat, furnizare de energie regenerabilă, biodiversitate și hrană pentru animale și om; Se impun măsuri adecvate, practice, de protejare și bună gospodărire, cu asigurarea echilibrului natural, prevenirea depopulării și degradării bunelor practici, a tradițiilor economice și culturale.
- **Zona montană trebuie să beneficieze de politici de amenajare a teritoriului pentru dezvoltare**, fără a afecta specificitatea (încă existentă), agro-zootehnică, ca bază economică, cu accent pe calitate și valoare adăugată,

fără afectarea mediului, cu conservarea biodiversității de primă utilitate socială și existența unor strategii de adaptare la efectele schimbărilor climatice.

- Cu privire la sursele de GES – respectiv dioxidul de carbon provenite de la animalele rumegătoare și de la îngrășămintele organice – în zona montană intensitatea acestora este tolerabilă, având în vedere dimensiunile reduse ale fermelor și răspândirea pe spații largi, precum și măsurile de atenuare ce pot fi luate prin amenajări necesare gestionării corecte a îngrășămintelor organice care sunt strict necesare în practica agrozootehnică montană.
- Devine necesară sprijinirea fermelor din zona montană pentru a investi în sisteme de producere a energiei din surse regenerabile și care furnizează resurse regenerabile.
- Utilizarea sustenabilă a apei, gestionarea eficientă a deșeurilor.
- Susținere financiară pentru folosirea durabilă a pajiștilor alpine, a pădurilor și protejării acestora.
- Asigurarea unui echilibru consecvent între sectoarele agricol și silvic, prin buna cooperare între aceste sectoare, prin schemele agro-silvice pastorale cunoscute și prin alte măsuri abordabile în interesul ambelor părți, care constituie o prezență constantă în economia și biodiversitatea zonelor montane.

REALITĂȚI MONTANE ACTUALE (2022) CARE NECESITĂ MĂSURI SPECIFICE ȘI URGENTE DE INTERVENȚIE

Zona montană a României este foarte mare (comparabil cu întreaga Austria): cca. 31% din teritoriul național, cca. 74.000km², 27 județe, 657 localități/UAT, cu cca. 3570 sate, cca. 815.000 exploatații agricole familiale, numeroase cătune și sate – risipite, cca. 15% din populația României (~3,3 mil. locuitori, din care ~2,1 mil. în fermele/ gospodăriile agro-zootehnice; cca. 1,3 mil. fermieri activi). Fondul funciar: cca. 7,3 mil. ha. (cca. 4 mil. ha. păduri și vegetație forestieră și 2,9 mil. agricol (reducere cu 300.000 ha. față de 1994, prin înglobare în fondul forestier – prin schimbare de destinație! (1994).

- Suprafețele medii/exploatație: la 6-700 m altitudine=~2,5 ha.; la peste 800 m alt.=3,5-4,5 ha.
- Mărimea, complexitatea și mai ales specificitatea mediului montan, cu mari diferențieri geo-climatice și a practicilor agro-zootehnice – posibile, cu tradiții multiseculare – nu fac posibilă o bună guvernare fără o departajare, logică, față de marea agricultură din zonele de câmpie și colinare, bazată pe fertilitatea înaltă a terenurilor agricole, pe suprafețele majoritar plane sau cu pante reduse, pe culturi, îngrășăminte chimice, mecanizare înaltă, sisteme industriale de creștere a animalelor, perioade mai lungi de vegetație, productivitate posibilă în sfera vegetală și animală de nivel înalt, ș.a.
- Radical diferit: în zonele de munte, stratul fertil este foarte subțire (~5 cm), baza de producție o constituie iarba și îngrășămintele organice furnizate de animale, mecanizarea este limitată de pante, producțiile medii de furaje/ha (iarbă și fânuri) sunt la nivel 1/3-1/4 față de câmpie, perioadele de vegetație sunt mai scurte, cu cca. 1,5-2,5 luni (cu ierni geroase și lungi), apelul la eforturi fizice înalte este permanent și în ansamblu, "modul de viață" al fermierilor include multiple asperități, generate și de stările de izolare și căile de acces precare, etc.

- Datorită acestui ansamblu de factori, **productivitatea medie a producției animalelor este mai redusă – dar cu consum redus de cereale și de energie** (în mare parte reciclabilă).

Esențial este faptul că produsele agroalimentare obținute de la animalele rumegătoare (bovine, ovine, caprine), datorită **polimorfismului floral al pășunilor și fânețelor**, sistemelor extensive/semi-extensive de creștere și exploatare a animalelor – în **mediu natural curat** (apă, aer, absența/raritatea factorilor poluanți); **laptele și carnea sunt de calitate înaltă**, recunoscute de **Regulamentele UE și CE ca "produse montane"**.

Calitatea reprezintă șansă unică și reală pentru evoluția sustenabilă a acestui tip de producție agroalimentară, care împreună cu produsele vegetale (fructe, fructe de pădure, ș.a.), constituie o alimentație care garantează starea de sănătate a consumatorilor.

- **Orientările actuale de la nivelul UE/CE**, care includ o schimbare de paradigmă în favoarea fermelor familiale, mici și mijlocii, cu accent pe obținerea de alimente sănătoase, aduc zonele montane, mai ales prin produsele agroalimentare de înaltă calitate, dar și prin multitudinea de resurse cu înaltă utilitate socială, în sistem de economie circulară și cu consumuri moderate de energii reciclabile – într-o atenție mult sporită, inclusiv prin „bunele practici” tradiționale și bogăția excepțională a moștenirii culturale, cu șanse reale de sustenabilitate.
- Dispersia teritorială și dimensiunile reduse ale exploatațiilor agricole montane nu cauzează presiuni semnificative asupra mediului ambiant, inclusiv GES, ș.a.
- Munții României au potențialul de producție pentru cca. 30% la lapte, 20% la carne, 25% la fructe, ș.a., din total-național, cu posibilități de creștere – prin bună organizare și gospodărire.

REALITĂȚI în anul 2022.

- **Consecințe ale marginalizării agriculturii montane – în ultimii 30 de ani**
 - **Efectivele de bovine – în scădere cu 50-60%.**
 - **Efectivele de ovine** (în fermele mici și mijlocii) – în scădere de până la 80% și chiar mai mult în unele zone.
- Reducerea amplă a efectivelor de animale rumegătoare a determinat reducerea drastică a îngrășămintelor organice, fără de care **nu se poate realiza o zoo-agricultură montană (bază pe iarbă/fân)**. Se constată o stare de **înapoiere marcantă** (cum nu există nicăieri în UE), prin **absența unor elemente simple** – cum sunt **platformele pentru bălegar și bazinele colectoare pentru purin** (care nu se colectează și nu se folosește decât extrem de rar); grajdurile sunt învechite, cu mari defecțiuni de igienă (luminozitate, ventilație, ș.a.), inclusiv lipsă de confort minimal pentru fermieri și animale; conservarea mării majorități a fânurilor pentru iernat în forma clăilor/stogurilor descoperite – generează pierderi fizice și calitative (zăpezi, ploi) și **mucegaiuri, cu riscul apariției aflatoxinelor în lapte** (efecte inclusiv cancerigene).

Absența/reducerea îngrășămintelor organice generează un fenomen, **specific muntelui**, de cea mai mare gravitate: **resălbăticirea** naturală a florei (valoroasă) a pajiștilor montane**, creație **multiseculară** a fermierilor montani în cooperare cu natura, grație îngrășămintelor organice (ovine, bovine), cu eforturi umane considerabile, în **peste 1000 de ani de păstorit**, cu **continuitate** în fiecare an, **fără întreruperi**.

Este **demonstrat științific** că în numai **7-8 ani de lipsă de continuitate a îngrășămintelor organice** – dispar plante **valoroase** (mai ales cele bogate în **proteină/trifoiul alb și roșu, ghizdeiu, ș.a.**), iar pajiștile sunt **invadate (insidios!!)**, de specii **fără valoare economică** (ferigă, nardete/părul porcului, mușchi de pădure, spini, buruieni...).

Este o **stare de lucruri periculoasă și alarmantă**, constantă și **aggravantă de la an la an, ignorată, cu inconștiență, atât de agricultori cât și de sferele profesionale, administrativ și politic**, având drept **cauză principală lipsa de cunoaștere a specificității economiei agro-montane**.

Este cel mai grav fenomen economic din ultimii 30 de ani, deoarece produce efecte ireversibile istoric, în condițiile sec. XXI.

- **Populația actuală** (fermieri activi): este **îmbătrânită**, cu o medie de vârstă în jur de **70 de ani**, iar tineretul agricol montan, înlocuitor, este orientat spre **părăsirea activităților agro-zootehnice, tradiționale și migrare spre orașe și străinătate, fără tendințe semnificative de revenire la gospodăriile părintești**, după cum experiența europeană și mondială – o confirmă.
- În ansamblu: există **riscul MAJOR pentru România de pierdere definitivă a unei mari economii agroalimentare** care mai hrănește, încă, peste 3 milioane de oameni, de pe cel mai slab productiv pământ al țării, cu hrană proteică, de calitate, pe bază de energii regenerabile, cu minimum de consum de cereale și de petrol, etc.

Acestea în **condițiile tot mai evidente ale crizelor alimentare și energetică** de la nivel mondial ("saltul" de la 7,6 miliarde locuitori în 2016, la 9,5 miliarde – previzibil pentru 2050...) și efectelor schimbărilor climatice.

- Evenimentele recente din Ucraina și tensiunile îngrijorătoare de la nivel mondial, aduc zonele de munte într-un **rol accentuat sub aspect strategic-militar, în caz de necesitate**.
- În **politica montană a României sunt 3 factori fundamentali**, aflați în legătură directă, indisolubilă:
 1. OMUL (agricultorul de munte, producătorul direct de hrană).
 2. ANIMALELE RUMEGĂTOARE (producătoare de îngrășămintă organice (bălegar, purin), de neînlocuit și gratuite...).
 3. FLORA NATURALĂ, polimorfă, furajeră, de calitate (iarba), cu o excelentă biodiversitate, cu aport valoros de plante proteice (creație multiseculară pe bază de îngrășămintă organice, în relația echilibrată OM-NATURĂ).

Dacă România rămâne fără **fermieri** în munți, ceilalți factori se prăbușesc.

- **Consecințele asistării**, cu indiferență și inconștiență, la **depopularea zonei montane**, se regăsesc în **periclitarea securității alimentare** pentru un mare segment de populație, **element de natură strategică**, care vizează, implicit, **securitatea națională**, fiind totodată o mare pierdere și pentru Uniunea Europeană și prin extrapolare și pentru umanitate.

Istorie: Ulpia Traiana Sarmisegetusa

Produse montane din lapte, Vințu

Produse montane din carne, Săsciori

Ospitalitate în vârf de munte, Horea / Petreasa

Cămară, Degustarium Gymesh

Un impact negativ se regăsește în starea generală de foarte slabă competență la nivel instituțional și în societatea românească – cu privire la problemele specifice economiei agro-zootehnice-rurale "de tip montan" – o moștenire istorică:

- **Universitățile** de științe agricole din România au fost și sunt, în continuare, **specializate pentru agricultura/zootehnia – specifică zonelor de câmpie/colinare**, cu baza pe chimizare, mecanizare, sisteme industriale de creștere și exploatare a animalelor. Absolvenții ajung în **poziții de conducere** – locale sau centrale. Astfel, MADR, "conduce" un gigant montan fără a deține competențele necesare și obligatorii, situație ce a generat în ultimii 30 de ani numeroase erori, cu marginalizarea economiei agro-zootehnice de tip montan, precum înființări-desființări-reînființarea structurilor specializate pentru specificitatea agro-montană, uzura morală a puținilor specialiști, care depun eforturi mari pentru evitarea stării de marginalizare a zonei montane.

Același fenomen se regăsește și la nivel academic, la parlamentari, ș.a. și se explică astfel, prin cumul, mari neglijențe și erori sau absenteism.

În interesul național peren, se impune ca această stare de fapt să fie corectată prin crearea unei "culturi montane", la toate nivelele.

- Un pas important pentru viitor, realizat, este crearea recentă a Consiliului Național al Muntelui, prezidat de Primul Ministru și a comitetelor de masivi montani.

PROPUNERI DE MĂSURI PENTRU PERIOADA 2023-2027

Având în vedere:

Noile orientări ale Comisiei Europene prin Acordul Verde European (Green-Deal) și prin schimbarea de paradigmă care aduce fermele mici și mijlocii, inclusiv cele din zona montană, în cadrul atenției.

- **Importanța în creștere a zonei montane sub aspectul resurselor multiple, agro-zootehnice și alimentare, forestiere, forță de muncă, turistice, minerale și hidrice, privind biodiversitatea de primă utilitate socială, bogăția culturală și peisagistică, precum și importanța perenă, sub aspect strategic – unitar, în contextul ultimelor evenimente;**
- Întrucât economia agro-alimentară montană este **dependentă de existență simultană și permanentă a gospodăriilor/fermelor mici și mijlocii**, cu forța de muncă autohtonă, adaptată și conservatoare a "bunelor practici" tradiționale, cu modernizările necesare, posibile;
- Existând nevoia, esențială, de ameliorare a veniturilor familiale, ușurarea nevoilor fizice, îngrădirea unor tendințe de exploatare irațională – prin prețuri derizorii, descurajante, practicate nestingherit de "transformatorii industriali" în ultimii 30 de ani, pentru materiile prime, în condiții monopoliste (lapte, carne, ș.a.);
- Întrucât există o **nevoie stringentă de educație adaptată realităților din marea zonă rural-montană** – la nivel gimnazial, tehnic-profesional, inclusiv universitar;
- Întrucât eforturile și experiența din ultimii 30 de ani au demonstrat, cu claritate, necesitatea existenței unei politici și a unei strategii montane, coerentă și adaptată realităților specifice zonelor montane, care nu se pot

aplica cu succes decât prin separarea, distinctă, în cadrul MADR, a modului de management și de producție posibile în intramontan, care sunt profund diferite față de zonele de câmpie și colinare;

- **Alte multiple considerente** care generează frământări intense în ruralul montan;
- Înțelegând **condițiile actuale, complexe (2022)** și totodată **oportunitățile** care aduc zonele de munte într-o **atenție specială** atât la nivelul Uniunii Europene, cât și la nivel mondial, evidențiată și prin inițiativa ONU/2021, prin declararea anului 2022 ca "An al dezvoltării durabile a munților";
- Considerând că în România au fost făcute suficiente eforturi pregătitoare – instituționale, legislative și realizări practice "pilot", cu valoare de multiplicare, pentru realizarea unui "salt calitativ" destinat protecției și dezvoltării sustenabile a economiei agro-zootehnice și rurale, populației și mediului montan;
- Alte considerente generatoare de echilibru economico-social, cu viziune sustenabilă;
- Întrucât **perioada următoare (2023-2027) devine esențială pentru corectarea unor erori și asigurarea unui trend ascendent economico-social și privind mediul – corelat cu schimbările climatice și crizele alimentară și energetică;**

"SE PROPUN UNELE MĂSURI DE STRICTĂ NECESITATE ȘI URGENTĂ

pentru a fi incluse în propunerile pentru PNS 2023-2027 – adresate Comisiei Europene

- **Revederea și îmbunătățirea primului draft pentru PNS transmis la Comisia Europeană, cu privire la marea zonă montană a României, prin sporirea semnificativă a sprijinului acordat fermelor/gospodăriilor mici și mijlocii, dominante în munții României:**
 1. Sporirea substanțială, diferențiată, a bugetului alocat zonei montane pentru sprijin, de la doar **40 euro/ha./an** (considerat derizoriu și periculos pentru evoluțiile următorilor ani, în economia agroalimentară montană), prin alocarea de **minim 70 euro/ha./an** (față de 97 euro/2021).
 2. Sporirea, diferențiată, a sprijinului pentru fermele familiale din zona montană, de la **15.000 euro/fermă la 20.000 euro/fermă** (ținându-se cont de rata inflației și creșterea costurilor materialelor de construcție), cu **caiet de sarcini care să includă:** construirea de **platforme pentru bălegar** și **bazine colectoare pentru purin**; ameliorarea stării de **igienă din grajduri** (apă curentă, ventilație, luminozitate, confort pentru animale și fermieri);
 - mică **mecanizare adaptată** nevoilor curente ale gospodăriilor (cositori; greble; aparate de muls individuale, construirea de fânare pe fânețe; mecanizare pentru împrăștierea eficientă a îngrășămintelor organice (bălegar, purin), ș.a.
 3. **Menținerea ca eligibile a PFA, II, AF** (mai simplu de autorizat).
 4. **Sporirea implicării Agenției Naționale a Zonei Montane** – în sistemul AKIS, cu conținut adaptat specificității montane.
 5. Acceptarea includerii în zona montană a **satelor evident montane** din UAT-urile care **nu pot fi incluse** în delimitarea oficială a zonei montane.

Foarte important:

- **VACA de LAPTE:** coborârea plafonului pentru subvenții/cap – de la **numai 5 vaci la minim 3 vaci** (rezultând 9 bovine în grajd – inclusiv tineret bovin), cu rolul **extrem de important** de producere a **îngrășământului organic**, inclusiv **sporirea producției de lapte "produs montan"**.
- **OAIA** (întrucât MADR acordă, de mult timp, subvenții doar de la 50/60 oi în sus, s-a produs un **dezastru în fermele mai mici din zona montană: cca. un milion de oi au dispărut/** Ex.: în bazinul Dornelor – 12 UAT, de la 30.000 oi în 1990, în 2008 – mai existau doar cca. **6000 cap. (80%)**, cu **efecte grave**, prin **dispariția îngrășămintelor organice**, pe pășuni și fânețe, **dispariția stânelor tradiționale și "sălbăticirea" florei naturale**, **afectarea hranei familiilor pe timp de iarnă**, **descurajare generală**, **dispariția bacilor și ciobanilor, ș.a.**).

Se propune (urmând experiența din UE/subvenții de 28 euro/cap.):

- Pentru **redresarea efectivelor de ovine** din fermele **mici-mijlocii** din zona montană și **asigurarea îngrășămintelor organice**, **esențiale menținerii biodiversității valoroase a pășunilor**, **combaterea sărăciei**, se propune:

Acordarea unei **subvenții pe cap de oaie fătătoare – de 30 euro/cap, până la 30 oi/fermă.**

- Pentru **fermele și cooperativele din zona montană**, care **procesează materii prime**, **scutirea de impozit pe venit – microîntreprinderi și a impozitului pe profit – pentru 10 ani și în continuare reducerea cu 50%;**
- Pentru **fermierii care procesează materiile prime la peste 1000 m altitudine** (sunt puține), **scutire totală de plăți.**
- Pentru **fermierii care înființează o exploatare familială sau o cooperativă în zona montană** să se asigure **consultanță agro-economică montană**, prin **rețeaua ANZM și scutirea de impozit pentru 10 ani**, cu **"ajutoare de pornire" (grant) – prin fonduri de la statul român și UE.**
- Activitățile de **agroturism** să fie **scutite de impozit în primii 5 ani** de la începerea activității.
- **Progresarea constantă în aplicarea Regulamentelor UE/CE – 1151/2012 și 664/2014**, cu privire la **"produsul montan" agroalimentar:**
"Intensificarea organizării cooperativelor agricole montane, axate pe valorificarea **"produselor montane"**, la nivel de UAT-uri montane (o singură cooperativă/UAT, cu rol principal de colectare a materiilor prime/lapte, carne, vegetale și **aprovizionare**). Experimentarea cu mai multe cooperative mici/UAT – a demonstrat un eșec semnificativ și riscuri privind persistența acestora, în timp, cu stagnare sau minimă eficacitate, în condițiile sec. XXI și ulterior.

Concomitent – începerea pregătirii la nivel microregional (areale tradiționale cu **caracteristici similare**) a **creării unor "asociații agricole intercooperatiste – montane"** axate pe **valorificarea "produselor montane"** (ex. 10-20 cooperative), cu **investiții în industriile alimentare, necesare** (fabrici – lapte, carne, vegetale).

Crearea, asistată, a unor microregiuni "pilot". Sprijinirea elaborării **studiilor necesare (economico-sociale și de mediu și a studiilor tehnice).**

- Îmbunătățirea **infrastructurii de bază și a serviciilor adaptate nevoilor ruralului montan.**

- **Problema gospodăriilor și a cătunelor izolate, neracordate la o sursă de energie electrică:**

- **Infrastructurile și serviciile de bază din numeroase sate/cătune rurale sunt mult rămase în urmă**, generând **descurajare și abandon**, mai ales în rândul **generațiilor tinere. Dispar, treptat, sute de cătune și gospodării izolate și se depopulează chiar sate întregi** (cca. 12.500 gospodării fără electricitate, în 2020).
- **Racordarea la rețeaua electrică a acestor cătune și gospodării izolate este o cerință urgentă, care vizează economia și gradul de civilizație.**
- **Se propune:** subvenționarea cu **90-100% de la bugetul statului a proiectării și realizării investițiilor** de către fermierii din zona montană pentru producerea de **energie verde**, cu **prioritizarea cătunelor și gospodăriilor izolate.**
- Pentru asigurarea **educației primare** în satele/cătunele izolate (clasele 1-4) se propune revenirea la soluția **învățătorilor itineranți** (practicată în perioada interbelică și ulterior), cu acordarea unui **"spor de munte"** de 50% față de salariul de bază, neimpozabil și decontarea cheltuielilor de transport și cazare.
- Pentru **încurajarea instalării și stabilirii în zona montană a specialiștilor agricoli, medicilor și cadrelor didactice**, se **propun:** instituirea unui **"spor de munte" neimpozabil și atribuirea de teren și a cca. 100 mc. de lemn de construcție**, alte facilități, pentru **construirea de locuințe, în satele montane și permanentizarea astfel a cadrelor de specialitate, în special a celor tineri.**

EDUCAȚIA AGRO-ZOOTEHNICĂ – RURALĂ

- Cu privire la **educație, ca factor de bază pentru creșterea economică în agricultura montană:**
- **Adaptarea învățământului gimnazial la realitățile specifice ruralului montan prin:**
 1. Realizarea unui **"Manual de Economie Rurală Montană"** – pentru clasele terminale.
 2. Crearea, prin cooperare **MADR-MEN** a unor **"ferme didactice "pilot" – "pe lângă" gimnaziile rurale montane, cu proprietari selectați, tineri, cu studii cel puțin medii, posesori ai unor ferme proprii agro-turistice, active, care să beneficieze de un grant special pentru modernizările complementare, necesare desfășurării activităților practice ale elevilor, în perioada vacanțelor.** (**Proprietarul "fermei pedagogice"** va fi angajat ca **tehnician de practică** în cadrul gimnaziului, ambii soți participând la instruirea elevilor.)

Fermele pedagogice, astfel create, rămân în activitate de producție constantă, furnizând prin excelență „ produse montane” (propunere inovativă, cu maxim de utilitate: producție, educație, model de gospodărire).

Investind în educație – obținem creștere economică!

- Se impune o reformă structurală în învățământul profesional și tehnic din ruralul montan, prin înlocuirea curriculară treptată: creșterea progresivă a numărului de clase de liceu și de școli profesionale din ruralul montan, cu specializări agro-montane.

Planul Național Strategic 2023 - 2027

Propunerile Forumului Montan din România

- Transformarea liceelor teoretice din ruralul montan în licee agro-montane, cu accent pe activitățile practice, cu dotările necesare (multiplicarea experienței de la liceele din com. Dorna Candrenilor (SV), Geoagiu (HD), Vânători-Neamț și Târgu-Neamț (NT).
 - Ateliere pentru lucrul în lemn, metal, electricitate, mecanizare specifică fermelor.
 - Ferme agroturistice, funcționale, cu terenul și dotările moderne aferente.
 - **Se propune:** studierea posibilităților de **reluare a proiectului inițiat în perioada 2006-2008** prin care, în cooperare Comisia UNESCO (România), MEN, MADR/ANZM-CEFIDEC, Forumul Montan din România și Ministerul Educației din Austria au fost create **8 școli profesionale de agricultură montană** (responsabil – Centrul Național pentru Învățământul Tehnic-Profesional-Preuniversitar (MEN), cu o finanțare de 35 milioane euro (**școli cu temelii construite!!**), prezentat, oficial, la 11 Dec. 2008 (Ziua Internațională a Muntelui/ONU-FAO), la Conferința națională desfășurată la sediul Academiei Române. Inexplicabil, la **1 februarie 2009, guvernul a oprit finanțarea**, care nu s-a mai reluat – zona montană românească, practic, fără un viitor compatibil cu zonele de munte din UE...).
 - Asistență și consiliere în orientarea profesională, prin elaborarea unui program de dezvoltare profesională și orientare în carieră pentru tinerii din clasele a VII-a, din școlile gimnaziale din mediul rural-montan. Consiliere spre opțiuni agro-montane.
 - **Dezvoltarea cercetării montanologice și perfecționarea învățământului universitar agro-montanologic.**
 - Sprijinirea dezvoltării/perfecționării cercetării montanologice, cu accent pe cercetarea aplicativă (ASAS, ICD Montanologie, Cristian-Sibiu, Centrul de Economie Montană/Academia Română/INCE) prin sporirea numărului de cercetători și ameliorarea condițiilor materiale specifice. **Contribuții ale cercetării montanologice** la asigurarea unei **baze științifice** pentru activitatea **Consiliului Național al Muntelui și a Comitetelor de Masivi Montani. Sprijinirea elaborării de studii și cercetări – cu valoare aplicativă.**
 - Pentru **atragera tinerilor proveniți din fermele familiale montane spre a rămâne, continuatori, în fermele părințești**, să se **analizeze** posibilitatea aplicării modelului din UE, a **pensionării anticipate a proprietarilor** (la 60 de ani), cu **transferul spre un moștenitor selectat** pentru a prelua, **la o vârstă tânără**, ferma, asigurând **continuitatea**.
 - Avându-se în vedere **scăderea alarmantă a numărului de baci și ciobani din zona montană, factori esențiali, de neînlocuit, în economia agroalimentară montană se propune:** efectuarea demersurilor pentru **încadrarea acestora în grupa a II-a de muncă, întrucât, inevitabil, munca zilnică de peste 16 ore include și paza de noapte, riscurile asumate în cazul atacurilor frecvente ale animalelor sălbatice, carnivore mari (urși, lupi);**
 - **Finalizarea organizării Agenției Naționale a Zonei Montane** (întreruptă în 2019...), prin completarea cu specialiști la nivelul **Centrelor Regionale de Dezvoltare Montană și a Oficiilor de Dezvoltare Montană**, pe bazine (microregiuni tradiționale), cu specialiști preponderent agricoli, cu **contracte de muncă (nu ca funcționari publici)**, cu atribuții clare, corelate cu cerințele dezvoltării (Răspunsul la întrebările: 1. **Ce se dorește? (obiectivele).** 2. **Cu cine? și 3. Cu ce?**
 - Asigurarea la ANZM a unui **management profesional competent**, cu cadre care **confirmă competențele necesare** punerii în aplicare a prevederilor "Legii Muntelui", nr. 197/2018, cu ameliorările ce vor fi necesare.
- Cu mențiunea că propunerile formulate nu acoperă decât parțial nevoile urgente și de perspectivă pentru economia agro-zootehnică montană, în viziunea unei dezvoltări sustenabile.**

ÎN CONCLUZIE

ALTE PROPUNERI

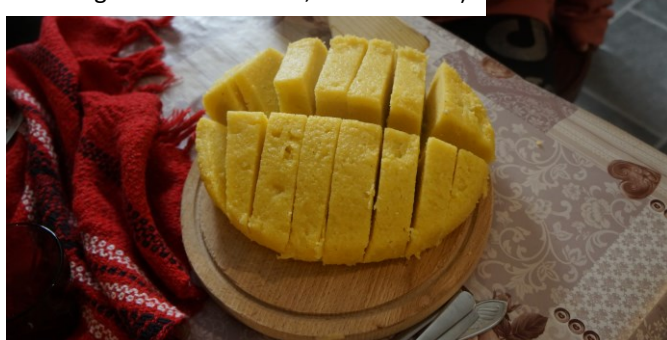
- Subvenționarea costurilor analizelor pentru atestarea fermelor ca "ecologice". Pentru fermierii din UAT-urile/satele, montane, cu ferme care corespund criteriilor de înscriere în "**Registrul "produselor montane"/ ANZM-MADR și sunt membri a unei cooperative** care procesează materiile prime "**produse montane**", **certificate**, să se aplice sistemul "**atestării colective**" de către laboratoare (și nu individuale), deoarece laptele, carnea, produsele vegetale din flora spontană se obțin în condiții naturale, sigure, în absența oricărei forme de chimizare, baza de furajare fiind flora naturală a pajiștilor și fânețelor montane (costurile actuale la fiecare fermă – sunt profund descurajante).

- În România, după 1990, s-a desfășurat un amplu efort instituțional, guvernamental, neguvernamental și științific, experimental și legislativ, care proiectează România ca "actor" deosebit de activ (fiind o țară cu un mare masiv montan), în care s-a acumulat o **amplă experiență**, care poate deveni **utilă pentru alte țări cu munți aflate în stare de urgență** (în curs de dezvoltare), în contextul noilor viziuni privind "economia verde", sub presiunea **crizelor agroalimentare și energetice și a schimbărilor climatice și a evoluției demografice.**
- În **munți, pe cele mai slab fertile pământuri, cu cel mai mic consum de energie convențională și cel mai redus nivel de poluare, se obține hrană de cea mai înaltă calitate.**
- Dar în discuție se află un **ecosistem fragil și expus unor agresiuni multiple – tendințele de exploatare "sălbatică" și de marginalizare constituind o realitate care solicită o schimbare eficientă de atitudine – la nivel politic și guvernamental.**
- Recunoașterea **dreptului la diferență** pentru fermierii/fermele/exploatațiile familiale din zona montană, acordarea de forme de sprijin, naționale și externe, facilități fiscale – funcție de altitudine și gradientii naturali, ș.a, sunt cerințe care nu mai suportă amânare.

Piața Gugulanilor, Caransebeș

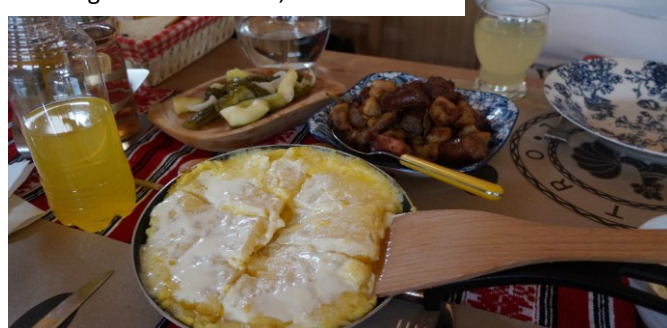
Mămăligă bătută cu cartofi, Moldova Sulița

Vaci de rasă, Breaza Suceava

Punct gastronomic local, Vama Buzăului

Se face zacuscă la Vaduri Neamț

Factorii politici decizionali, **guvernele care se vor succeda**, au obligația de a asigura, ca stare de permanență, o **"politică montană" constantă și echilibrată**, prin care să se mențină și să se dezvolte în forme sustenabile, economia agro-zoo-alimentară și rurală, montană, evitându-se, cu prioritate, fenomenul de deșertificare umană. Zona montană răspunde, în general, mai lent la inițiative, conservatorismul populațiilor montane este mai accentuat și explicabil, astfel că **procesul dezvoltării sustenabile poate fi mai îndelungat**.

Acest aspect necesită existența unui **consens politic** asupra unei **"Strategii de protecție și dezvoltare durabilă a zonei montane"**, aplicată consecvent, **fără a fi supusă unor schimbări de fond – sub influența ciclurilor politice**.

Dezvoltarea sustenabilă include munții, **a căror economie este verde** prin excelență, pădurile și pajiștile montane având un rol important în absorbția de carbon, oferind **hrană umană sănătoasă**, de înaltă calitate, iar **sistemul montan, fragil, are nevoie de o guvernare specifică, inclusă în politicile publice**, care să asigure punerea în valoare, durabilă, a **resurselor regenerabile** ale unui spațiu în care **OMUL conlucrează armonios cu NATURA**.

- **Forumul Montan din România**, ca reprezentant al societății civile **"pro-munte"**, este chemat să-și îndeplinească misiunea sa, ca **factor de conștientizare, sensibilizare și atenționare a societății și organismelor politice și administrative**, care au **responsabilitatea deciziilor** cu privire la **marea zonă montană a României**.
- **Forumul Montan din România** nu este un fenomen trecător, ci un glas al rațiunii și al națiunii, la fel de permanent ca și Carpații României.

Mesaj: Dacă nu acționăm urgent, prin toate mijloacele posibile, **dispariția satului de munte și gospodăriei țărănești, familiale, va fi de neevitat**.

Reputatul, om de înaltă cultură, regretatul (2021) **Prof.univ.dr. Corneliu Ioan Bucur**, membru fondator al Consiliului Național al Muntelui, **spunea, cu îngrijorare: „Satul de munte și țăranii săi admirabili, sunt și singurii care mai pot salva acest popor de la dispariție, păstrând comoara cea mai de preț a națiunii: identitatea – prin tradiții și obiceiuri”**.

În numele FMR și al Filialelor județene ale FMR – persoane juridice: Alba, Bistrița-Năsăud, Bacău, Cluj, Dâmbovița, Hunedoara, Neamț, Sibiu, Vâlcea:
Președinte FMR,
Prof.dr. Radu Rey,
Membru de onoare /AR și ASAS
Senator al "Euromontana"

Foto: Avădănei Vasile

Comorile munților

Beneficiile silvoterapiei

CS III Dr. ec. Manuela APETREI
INCE / CE-MONT

Diversitatea tipurilor de atracții turistice - atât naturale cât și antropice fac din zona montană o destinație turistică plurivalentă ce permite practicarea unei ample varietăți de tipuri de turism: cultural (istoric - arhitectural, religios, etnografic), de îngrijire a sănătății (balnear sau curativ), cel activ (montan, de aventură), turismul rural, ecoturismul, etc. Turismul de îngrijire a sănătății (curativ) își are originile în timpurile antice, când oamenii cunoșteau și exploatau proprietățile curative ale apelor minerale și termale - hidroterapiei, a luminii solare - helioterapie, proprietățile beneficătoare ale aerului curat de munte - aeroterapiei, aromoterapiei și silvoterapiei. Tema acestui ultim tip de turism doresc să o dezvolt în continuare. Pornind de la realitatea poluării, ne putem da seama de importanța cunoașterii mijloacelor prin care putem contracara efectele nocive ale aerului poluat. Iar cea mai simplă și sigură metodă de protecție a sănătății, pe care din păcate nu o avem mereu la îndemână este cura cu aer curat - pentru că în România avem (încă) suficiente resurse naturale pentru depoluare, suficiente păduri și ecosisteme vegetale, încât să existe zone întinse cu o calitate excepțională a aerului.

Pădurile sunt considerate medici desăvârșiți. Silvoterapia este acea metodă terapeutică naturală cu ajutorul căreia sunt prevenite și vindecate anumite boli prin intermediul copacilor sau a pădurii în ansamblul ei. Este recunoscut faptul că foarte mulți arbori au anumite virtuți terapeutice. În primul rând, este foarte importantă energia transmisă de aceștia. Nici principiile volatile degajate în aer nu sunt mai prețioase, acestea acționând la nivel psihologic și fizic. Pădurile ne transmit un anumit tip de energie care acționează la nivelul organelor noastre bolnave, reglându-le funcțiile. Silvoterapia - tratamentul diferitelor boli cu ajutorul pădurii - este o practică terapeutică străveche, dar căreia din păcate nu i se acordă în prezent importanța necesară. Cea dintâi lucrare de silvoterapie *"Influența igienică a vegetalelor și valoarea terapeutică a pădurii"* nu a fost scrisă de către un medic, cum s-ar crede, ci de silvicultorul francez LUCIEN CHANCEREL. Dar silvoterapia a fost recunoscută științific abia în anul 1927. Această metodă terapeutică este indicată omului pentru călirea organismului, combaterea oboselei și a stresului, convalescențelor și celor care suferă de astm bronșic, bronșită cronică, ateroscleroză, hipertensiune arterială, nevroză, insomnie.

Silvoterapia constă în plimbări, alergări, executarea de exerciții fizice sau a sportului preferat în pădure. În acest caz se vorbește de o silvoterapie activă, ce se poate practica zilnic, la sfârșitul săptămânii sau în timpul vacanței. Forma pasivă constă în plimbări scurte, încheiate cu odihnă la umbra arborilor, culcat direct pe iarbă sau într-un șezlong. Dr. SABIN IVAN scrie că o *"plimbare printr-o pădure cu copaci foarte înalți și nu prea deși, în timpul verii, într-o zi foarte însorită, înseamnă treceri succesive de la umbră la lumină și invers, treceri considerate de specialiști adevărate «dușuri scoțiene», de lumină și umbră, cu efecte stimulatoare pentru organism"*.

MIRCEA ELIADE spunea: *"arborele este încărcat cu forțe sacre deoarece este vertical, crește, își pierde și-și recapătă frunzele... deci moare și renaște de nenumărate ori"*. În filosofia antică chineză, lemnul (copacii, pădurea) învelit în verdele nemărginit, exprimă nașterea, începutul, vitalitatea, iar ca trăiri sufletești, speranța, optimismul. Cine nu a văzut măcar o dată primăvara pădurea renăscând? Este atâta delicatețe și totuși atâta forță, atâta liniște și totuși atâta zbucium.... fără să știm, copacii ne transmit energia lor, iar caracteristicile lor influențează ungherele cele mai ascunse ale psihicului nostru. Astfel specialiștii au constatat implicațiile copacilor în sănătatea localnicilor din apropierea zonelor împădurite: pădurile din zonele înalte de brad, molid, sunt mai tăcute, induc o stare de liniște, calm profund lăuntric, fiind recomandate persoanelor stresate care s-au confruntat o perioadă de timp cu o stare de tensiune psihică; pădurile de pin, situate la o mare altitudine conferă o stare de solitudine, de izolare, de revelație interioară și sunt recomandate de psihologi doar persoanelor cu o puternică forță interioară care să-și amplifice personalitatea și contraindicate celor cu o fire anxioasă.

Pe valea Cernei (Foto: Avădănei V.)

Aerul din pădure este foarte bogat în oxigen, conținând o cantitate apreciabilă de ioni negativi de oxigen. Acești ioni de oxigen sunt precum niște compuși organici indispensabili vieții - "vitaminele aerului". Ei stimulează toate funcțiile organismului, ajutând la menținerea tinereții printr-un proces eficient de oxigenare a creierului. De asemenea, aceste "vitamine" activează circulația sângelui, crește numărul globulelor roșii, favorizează somnul și ușurează respirația celor cu probleme pulmonare. Aerul pădurii fortifică, vitalizează, creează o stare de bună dispoziție. De această terapie se pot bucura cei suferinzi de probleme respiratorii, migrene, probleme psihice ușoare (iritare, nevroze, insomnie) etc, iar perioada optimă a unui asemenea tratament este înainte de masă și noaptea. Alte "leacuri" pe care pădurea le produce neîncetat sunt fitoncidele, care sunt "antibioticele pădurii". Acestea sunt niște substanțe organice volatile cu acțiune bactericidă, fungicidă, bacteriostatică și fungistatică. La majoritatea arborilor aceste substanțe antibiotice cresc treptat din primăvară, ajungând la cele mai înalte valori în lunile de vară și începutul toamnei, după care scad. Cel mai bun producător a fitoncide este pădurea de pin. Aerul din pădurile de pin și cedru este, practic, steril. Fitoncidele de pin măresc vigoarea generală a organismului, au un efect benefic excelent asupra sistemului nervos (www.silvanews.ro).

Comorile munților

Beneficiile silvoterapiei

Mic ghid de silvoterapie

Felul pădurii	Boli pulmonare		Nevroze		Convalescență		Boli reumatice	
	vară	iarnă	vară	iarnă	vară	iarnă	vară	iarnă
Făget	da	nu	da	da	da	nu	nu	nu
Zadă	da	da	da	da	da	da	da	da
Păduri de stejar umede	da	nu	da	da	da	nu	nu	nu
Păduri de stejari uscate	da	da	da	da	da	da	da	da
Brădet-molid	da	nu	da	da	da	nu	nu	nu
Pin	da	da	da	da	da	da	da	nu

Dr. Sabin Ivan. *Medicină naturistă pentru toți.* pg. 223-232

La lacul Sfânta Ana (Foto: Avădănei V.)

În silvoterapie sunt recomandate atât plimbările, alergările ușoare sau exercițiile fizice, odihna sau pur și simplu încărcarea cu energia copacilor, ținând cont de felul pădurii și de afecțiunile fiecărei persoane în parte. Plimbările prin pădurile de brad sau molid sunt recomandate persoanelor cu afecțiuni pulmonare. Salcâmul calmează sistemul nervos sau gastric, în vreme ce stejarul și gorunul au efecte antihemoragice și hipotensive. Mesteacănul este recunoscut pentru proprietățile sale anticancerigene și diuretice, iar plopul, salcia sau răchita au efect analgezic. Acestea reprezintă numai câteva dintre efectele benefice pe care le pot avea pădurile asupra organismului nostru.

La Borsec (Foto: Avădănei V.)

În silvoterapie, există o întreagă tehnică de a intra în contact cu un copac. Este vorba despre o conexiune umană reală cu natura, prin experiența senzorială. Fiecare copac are propria sa personalitate și aduce beneficii diferite, doar noi trebuie să fim mai atenți și mai deschiși cu tot ceea ce e în jurul nostru.

Bibliografie:

- Duță Victor, *Tratat de medicină naturistă*, Ed. Victor și Universul, București, 1995.
- Eliade Mircea, *Sacral și profanul*, Ed. Humanitas, ediția a III-a, 2013.
- Geiculescu Virgil T., *Bioterapie. Rețete medicale fără medicamente chimioterapeutice*, Ed. Moldova, Iasi, 1994.
- Ivan Sabin. *Să ne tratăm și fără medicamente*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1990.
- Ivan Sabin. *Medicina naturistă pentru toți*. Editura Ores, 2002.
- Paraschiv Marian – Claudius. *Tratat pentru alimentația naturală a omului*, Ed. Christalin, București, 2003.
- Țugui Ionel, Mihai Țugui, *Ghidul medical al turistului*, Ed. Sport-Turism, București, 1978.

<https://silvanews.ro/minunile-naturii/silvoterapia-cum-te-ajuta-padurea-sa-fii-sanatos/>

Băile Herculane (Foto: Avădănei V.)

Fascinația munților

Pe urmele produsului montan în Munții Apuseni / Dialog cu Mariana Gligor tezaur viu și tulnicăreasă a Apusenilor

CS III Dr.ing Vasile Avădănei

Am avut fericitul prilej să călătoresc în Munții Apuseni într-o misiune de documentare pentru proiectul ADER 17.1.2. Am fost însoțit de doamna Marcela Marc, expert în cadrul ANZM la Oficiul din Câmpeni.

Pașii ne-au dus la Mariana Gligor un personaj de legendă al acestor locuri. Din 2014 Mariana Gligor a fost distinsă cu titlul „Tezaur viu” ca o recunoaștere a contribuției la păstrarea valorilor civilizației montane de-a lungul timpului. Virtutea ei de bază este cea de tulnicăreasă: cântă la tulnic, dar și confecționează tulinice.

La cei 75 de ani, Mariana Gligor este vioaie, trebuluiește continuu; lucrează la războiul de țesut, la diferite produse casnice: ii, trăistuțe, țesături populare. Apoi știe să povestească despre acest univers mirific ca nimeni altul. Am stat de vorbă vreme de 2 ceasuri despre una, despre alta, despre viața de acum, despre viața de altă dată. Am aflat multe lucruri știute și neștiute, despre lucruri cunoscute și despre lucruri uitate.

Mariana Gligor reprezintă o biografie tipic universală reprezentativă a moșilor urgișiți de semeni și de natură, despre îndârjire în adaptare și supraviețuire. S-a născut în 1947. Între 15 și 18 ani a fost „la stăpân” (la o rudă a mamei). La 18 ani s-a măritat. La școală a rămas numai cu 8 clase.

Mărturisesc că cu greu am făcut față dialogului care mi-a arătat că am în față o persoană erudită cunoscătoare de Țării Moșilor cu o experiență de viață care întrece orice închipuire. Doamna Mariana (căci este o doamnă) vorbește și lucră. De exemplu, acum face o ie pentru bărbați: coase pieptul, va urma bordura de la gât, apoi ciucurii. Acești ciucuri măresc expresivitatea jocului, un fel de a se mișca, agilitate; pe scurt, este un mod de a atrage fetele la joc.

A trăit într-un sat din Apuseni, în țara tulinicilor. Aici toate obiectele se făceau din lemn: doage pentru vase asamblate, covată, mojar pentru usturoi, farfurii, tacâmuri și multe alte unelte. Lemnul de ulm este ușor de modelat. Alături de el este interesant lemnul de molid. Are nodurile rare și se pretează la confecționarea tulinicilor. Molidul este lemnul de stâncă.

Cum se fac tulinicele

De fapt, cum am înțeles eu că se fac tulinicele.

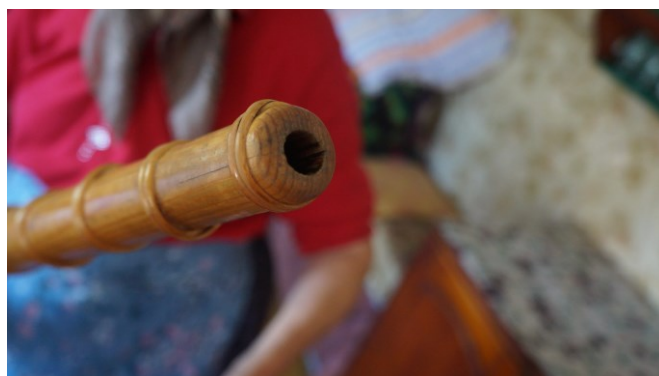
Bărbații se ocupă de confecția lor. În lunile decembrie, ianuarie, februarie (când nu circulă seva) se taie un trunchi de molid de 2,5 – 3,0 m.

Mariana Gligor; muncește și povestește

Tulnicul și tainele lui

Se aduce acasă și se crapă în 4 bucăți pe lungime cu dibăcie. Vor rezulta 4 tulinice. Se ține la uscat câteva luni, apoi se dă forma. Fiecare bucată se crapă în lung cu ajutorul unor ghiduri din cuie aplicate la anumite distanțe în lung. Practic fiecare tulnic este obținut prin lipirea a două jumătăți. Urmează scobirea pe perechi, care cere o mare îndemânare. Se decupează fâșii cu securea sau cu o daltă. Se lovește ușor cu securea apoi se bate cu un ciocan în secure. Se lucrează pe lungimi mici cu potriviri frecvente și cu corectări. Se folosesc ghiduri din cuie ca elemente de reper. Rezultă două jumătăți de cilindru care se lipesc perfect pe lungime. Rezultă două jumătăți de tub, cu secțiunea în formă de semicerc. Ele se potrivesc pe lungime. Se leagă din loc în loc cu crenguțe de molid. Privit ca ansamblu forma tulinicului este ușor conică. Important este ca îmbinarea să fie perfectă.

Interiorul tulinicului funcționează ca o cutie de rezonanță. Nu există o știință a acordării. Spune că pe vremuri trăia un om în comuna Avram Iancu care avea ureche muzicală și făcea aprecieri asupra muzicalității lemnului. Mai accesibilă era metoda decupării tulinicului. Cu firezul (fierăstrăul) se tăiau cercuri de pe capăt până se potrivea tonul.

Un capăt este potrivit pentru a se sufla în el și pentru a genera sunetul. Celălalt capăt este potrivit pentru a închide undele staționare. Acordarea se făcea, deci, natural. Se spune că tulinicul întoarce sunetul. Un tulnic scurt emite un sunet ascuțit. Un tulnic lung emite un sunet grav. Tonul se potrivește prin retezare. De asemenea, tulinicele pot avea lungimi diferite. Pentru copii se fac tulinice mai mici. Sau de jucărie. De asemenea, se pot cupla două tulinice unul în continuarea celuilalt. Tonalitățile se împletesc și numai un cunoscător poate distinge combinarea.

Se fac mai multe tulnice. Dintr-o tulpină de molid se fac 4 tulnice odată. Se alege tulnicul potrivit. Se potrivesc cu personalitatea fiecărei tulnicărese: modulare, sentiment, mesaj, patriotism, legătura cu glia.

Există un repertoriu specific pentru cântatul la tulnic. De obicei este un solist care duce melodia. Mai există 12 tulnicărese care mențin fondul muzical și amplifică sunetele joase.

Cum a devenit tulnicăreasă

A fost chemat un grup de fete la Casa de Cultură Câmpeni pentru a tulnicări. Erau fete modeste și muncitoare. În mediul muzical era o formație de tulnicărese de notorietate din comuna Avram Iancu. Numai că fetele erau plictisite și fără chemare. La o ocazie nu au răspuns „prezent”. Atunci au fost chemate pe scenă tulnicăresele din Câmpeni care au fascinat publicul. De atunci au avut o evoluție spectaculoasă. Printre elementele de succes a fost și diploma „Tezaur viu”. Acum are o formație de 6 tulnicărese care sunt nepoatele ei.

Ce se mănâncă în munți.

Mai ales copiii mergeau pe munte cu animalele (pastoral local). Ei primeau de acasă o bucată de slănă. Completau cu ce găseau în natură: fragi, mazăgă, zmeuriș. Cea mai căutată era mazăgă de coajă de fag, primăvara după ce pornea seva. Și coaja de molid e bună. Se taie fâșii cu brișca și se mestecă. Este foarte dulce. Mai erau la căutare seva de mesteacăn (bidoacă). Se practica o gaură cu un sfredel și se colectau circa 5 litri de la un copac.

Deseori păcăleau pădurarul: nu era voie să se taie copaci. Se decupa coaja (pentru a fi mâncată), apoi dădeau partea fără coajă cu glie (brazdă de pământ) și copacul se usca. Era anunțat pădurarul că este un copac uscat în pădure și acesta permitea să fie tăiat.

Altă sursă de hrană era peștele. În prezent există multe păstrăvării amenajate. Multe păstrăvării sunt distruse de viituri (de exemplu, recent a fost afectată păstrăvăria de la Sohodol). Piața locală de pește este dezechilibrată. Dar în trecut peștii trăiau în albia râului. La mare căutare era zlăvoaca.

Pe vremuri erau și raci. Se putea schimba albia râului prin răstocire. O parte din debit se folosea pentru pescuit, o altă parte era destinată pentru continuitatea cursului

Sursa principală de carne era porcul. Se tăia în ajun de Crăciun. După tăiere și tranșare se puneau carnea și slana la sare. Apoi se porționau și se făceau preparate. Se făceau cârnați, caltaboși, tobă, pastramă. Cel mai frecvent se

Războiul de țesut al Mariane Gligor

făceau cârnați. Se porționa carnea, se toca, apoi se amesteca cu condimente, cu mirodenii și cu sare. Se umpleau cârnații. Aceștia erau ținuți o zi la zvântat, apoi se afumau. Rezistau la alterare de la un an la altul. Pentru susținerea integrității alimentare cârnații uscați și afumați se țineau în grâu. Era o formă de a tăia contactul cu aerul. Grâul se ținea în pod.

Răsculații, partizanii, revoluționarii, rezistența din munți se hrăneau în special cu pește.

Carnea de porc și slana astfel preparate țineau baza alimentației de-a lungul întregului an. Deseori rezervele se epuizau înainte de tăierea porcului următor. Atunci mai tăiau din oi.

Vaci nu tăiau. Le duceau la abator. De obicei veneau niște negustori din partea Bihorului. Se mai tăiau viței pe ascuns.

În curtea casei își găseau loc câteva găinuțe (5 – 6). Furnizau ouă. Acestea erau hrănite cu secară, grâu, cartofi, broază, lobodă.

În 1946 a fost secetă mare. Alimentația oamenilor și animalelor s-a adaptat. Se procura mălai, grâu, fasole. Tărâță se pune în hrana animalelor. Se mai foloseau gulioare, gulii, napi. În acel an vacile nu au fost înțârcate. Au dat lapte de la o fătare la alta. Oamenii au spus că Dumnezeu le-a trimis mană. Au rezistat cu acel lapte, cu mălai și cu broazbe (varză murată). Astfel au reușit să treacă peste acel moment greu.

Porcii erau hrăniți cu știr. Mergeau și ei cu turmele la pășune. Se preferau porci de rasa Mangalița deoarece furnizau multă slănă. Aceștia erau pe lângă porcul crescut în gospodărie pentru carne.

Cum se prindea peștele?

Zlăvoaca era mai gustoasă decât păstrăvul. Acum nu mai sunt pești din cauza gaterelor care au deversat rumeguș în albia râului și a consumat oxigenul dizolvat (prin eutrofizare).

Mergea la pescuit pe Valea Blejoței. Acolo apa era rece. La un cot mai existau relicvele unui firez părăsit (gater). În albia minoră râul face mai multe meandre și mai multe brațe. Pe un astfel de braț se face un baraj pentru a devia cursul apei. Apa era deviată pe alt braț. Barajul se făcea din glee (brazde de pământ) și pietre. Pe brațul răstocit erau mulți pești, iar apa scădea, scădea. Se făcea o mică galerie, ca loc de refugiu. Prindea peștele cu mâinile libere. Îi aprecia după greutate. Pe cei mici îi returna. Pe cei mari îi pune în straiță. Prindeau astfel 30 – 40 pești. Peștele prins era copt pe vatră.

Pădurarii primeau și ei cotă de pește pentru a închide ochii la faptele copiilor. Era, de fapt, un grup de copii, cu spirit practic.

Le cu ciucuri lucrată de Mariana Gligor

Fascinația munților

Pe urmele produsului montan în Munții Apuseni / Dialog cu Mariana Gligor tezaur viu și tulnicăreasa Apusenilor

Își aduce aminte de un eveniment, vizita unor inspecitori la Ocol. Era nevoie să fie tratați cum se cuvine. Au pregătit balmoș, plăcinte și pește. Mai aduceau caș, smântână. Inspecții au apreciat bucatele, dar nu au observat pe nimeni care să le facă sau să le aducă. Pădurarul a trebuit să inventeze povești că a venit cineva, dar a plecat...

Încrederea pădurarului în acești copii era atât de mare încât, când a fost nevoie să meargă la un spital, și a lăsat copilul în seama Marianeii.

Aspecte din viața moților din relatarea Marianeii Gligor.

Pe timp de vară animalele mergeau la munte la pășune. Pe timp de iarnă hrana lor era fânul. Se obținea de la păiușul de munte. În plus se mai aduna și otavă. Dacă era uscat bine și păstrat bine, era bun pentru hrana animalelor. De asemenea, frunzele uscate erau preferate mai ales de oi. Proviizile de fân erau suficiente. De la un an la altul mai rămân 2 – 3 clăi.

Apa era asigurată de la fântână. Era o amenajare cu izvor la suprafață; o construcție de piatră în formă dreptunghiulară. Pe latura mică era o scobitură prin care se elimina surplusul de apă. Din acest bazin apa se scurgea într-un a doilea bazin. Era apă și pentru oameni și pentru animale.

Mariana Gligor și Tulnicul ei drag

Când s-a măritat a primit ca zestre un taur. De asemenea, a primit zestre formată din haine, așternuturi, covoare, cergi. Acestea se puneau pe căruță sau pe sanie. Deasupra a pus tulnicul. Nu a avut ladă de zestre: conținutul lăzii de zestre era încărcat în două traiste (desagi). Acestea se puneau pe umeri, pe boi sau pe cai. Zestrea era apreciată de nuntași cu comentariile de rigoare: ironii, admirație, încântare.

Mariana a comentat faptul că părinții care aveau mai multe fete apelau la un șiretlic. După ce defilau pe ulița satului la nunta uneia din fete, aduceau înapoi acasă zestrea și defilau cu ea la nunta fetei următoare la măritat. Pe rând, fiecare fată, când se mărita, arăta lumii aceeași zestre.

Moții aveau și cai. Pentru călătorie, pentru tracțiune, pentru diferite manifestări. Stăpânul ei avea un cal semeț, „mulă nemțească” de care era foarte mândru.

Caii erau buni pentru tracțiune. Mergeau la Turda să facă schimb. Duceau o căruță de mere și le dădea la schimb pentru mâncare: porumb, grâu... La Turda se face porumbul dar nu se fac pomii. Din merele stricate făceau țuică (o familie făcea 70 l). Făceau schimb: pentru un măr cereau un știulete. Merele bune pentru nevoile familiei le păstra în beci și aveau ce mânca până primăvara (la Paște).

Mâncarea de bază a oamenilor de pe vremuri era formată din cartofi (cultivat aici), mălai (adus), grâu (adus). Mâncarea era condiționată de schimb. Pâinea se făcea din amestec de făină și mălai, sau din păsat de porumb. Uneori se adăugau tărațe. Era pâine de mălai făcută mai mult din porumb și adăugat un pic de făină de grâu. De fapt, o vorbă din bătrâni spune că mâncarea de bază este formată din cartofi, fasole, varză. Dacă nu le aveai pe astea, mureai de foame. O gheobă (poloboc) de curechi plină, fasole uscată în cantități mari. Se făcea și fasole verde, care se ținea în sare, o groapă de cartofi de mai mult de 2 metri adâncime (un stat de om, în coastă) numai pentru mâncare. Era o groapă pentru sămânță, alta pentru mâncare și o groapă pentru animale (porcești). Se săpa vreo 3 săptămâni pentru a aduna cartofii pentru groapă.

Nu se știa face conserve din legume sau fructe. La Paște și de alte sărbători se făcea plăcintă cu brânză (caș). Nici cozonac nu făceau. Mai târziu s-a extins practica cozonacilor.

Pentru animale și pentru alte întrebuințări se culegea jir: pentru animale, pentru ulei. Se lăsa în țarină un fag cu coaja albă special pentru jir. Se ducea la uleiște. Se bătea cu un mai. Apoi se presa. Rezulta ulei. Se mai folosea ulei de cânepă, ulei de in...

La mâncare uleiul se folosea cu parcimonie. De exemplu, la plăcintă se pune puțin ulei și se întindea cu un băț. Nu se făcea risipă. Mai recent a început să se folosească și untul, la prepararea plăcintelor.

Iarna se făceau cantități mai mari de mâncare (în postul mare):

- Mai întâi făcea o oală de zeamă de gulii (proazbe), se separa zeama și se folosea la ciorbă;
- Fierbea fasole mare (bolundă) care se zdrobea se freca și se îngroșa cu făină;
- Făcea păsat din cucuruz zdrobit cu adaos de lapte, (când nu era post).

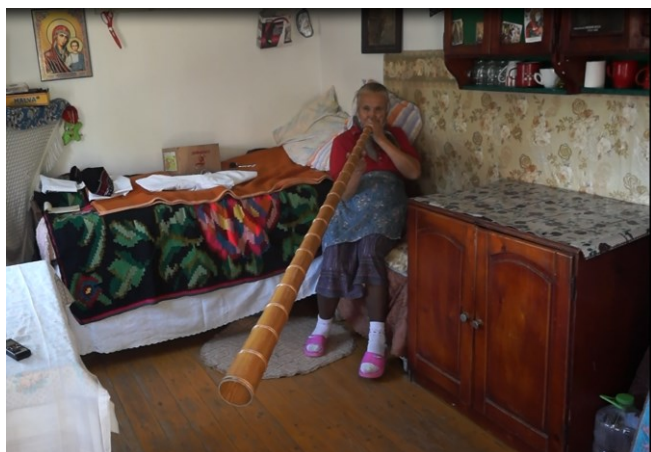
Trăistuțe cusute de Mariana Gligor

- Toate astea erau preparate timp de două zile și asigurau masa timp de o săptămână. Apoi mama se apuca de țesut și nu dorea să fie deranjată. Fiecare membru al familiei se autoservea când îi era foame. Se ținea la rece și se încălzea pe porții, cât era necesar. La fiecare masă a zilei pregătea altceva.

Păsatul se făcea din grăunțe de porumb. Dacă nu era post se puneau lapte. Dacă era post se renunța la lapte. Păsatul de cucuruz se făcea prin zdrobirea grăunțelor. Se fierbea și se lăsa să se întărească pe măsură ce se răcea, apoi se depozita în câmară. Când se programa să se mănânce păsat, cu o seară înainte se tăia o porție și se dezgheța. Se prepara apă cu zahăr și se puneau peste bucata de păsat. Conținutul se înmuia și se mânca. Era foarte hrănitor.

Dacă rezulta o cantitate de pâine uscată, se prepara cir din lapte cu făină de grâu și se înmuia aici pâinea uscată. Rezulta un fel de cremă. Se adăuga zahăr. Zahărul era prezent permanent în casă.

Punea poame la uscat. Făcea must (de fapt, făcea un compot) din cireșe uscate, poame uscate și poame de mere (tăiate și uscate la soare). Făcea mămligă cu must. Era o delicată culinară. Uscarea fructelor tăiate se făcea la soare înșirate pe sfoară. Metoda s-ar putea aplica și la gogoșari, ardei.

Mariana Gligor tulnicărește

Dar acestea nu se făceau în Apuseni. Târgul de la Gârda era un loc unde se găseau asemenea legume.

Mariana revine la amintirile copilăriei. Nu avea ce căuta la bucatărie. Mergea la păzit vitele. Primea o bucată de slană pe care o împărțea în 3 părți. Din ea mânca pentru a-și potoli foamea. Completa primăvara cu frăjii (fragi), coajă de fag (mâzgă), zmeur. Apoi spre vară fura de acasă zdiuf (chibrituri) și prindea zlăvoci din vale și îi cocea pe vatră. Nu făcea foame.

Am discutat despre buretele de pe cireșul de pădure numit păstrăv (culoare portocalie). Îl știa de pe frasin (culoare cenușie) și recent a aflat despre el din surse mai apropiate.

Mariana nu a avut copilărie. Nu avea copii de vârsta ei în preajmă cu care să se joace.

Despre plăcinta cu brânză făcută pe lespede de piatră

Obiceiul se păstrează la Albac. Se decupa dintr-o anumită zonă a muntelui o lespede de piatră de dimensiunile unui fund de mămligă. Aceasta se modela și se netezea pentru a se adapta unui suport.

Se făcea un aluat simplu, din care se preleva o porție cât pentru o plăcintă. Se întindea cu sucitorul pe un fund. Pe suprafața întinsă se aplica un boț de brânză (caș, brânză de puțină, brânză moale). Se acoperea brânza cu marginile turtei ca la poale în brâu. Din nou se întindea forma cu sucitorul. Apoi se puneau pe lespede de piatră. Aceasta era bine încăinsă pentru a coace turta. Coacerea se făcea pe o parte și pe alta. După ce s-a copt se puneau pe fundul de lemn și se aplica smântână cu o pensulă. Se servește caldă. Brânză se distribuie ca un liant prin spațiile lăsate libere de aluat. Ca variațiuni: se folosește o compoziție de umplutură cu brânză, vanilie, ou etc.

Am plecat de la Mariana Gligor mai bogat sufletește. Din când în când mă întrebă: e bine ce spun eu aici?

La urmă am citit (cred!) în ochii ei o întrebare nerostită: oare, ce a vrut omul acesta de la mine? M-a întrebat ce mâncam eu acum 50 de ani... Oare, n-o fi bolund?

Nu, nu eram bolund. Pentru mine această călătorie în Apuseni a fost ca o răsplată generoasă. Mulțumesc, Doamne!

Un colț din Câmpenii de azi

Conexiuni montane europene

Mișcarea agriculturii ecologice în lume – sărbătoare IFOAM (Ceremony 50 years IFOAM Organics International)

CS Drd.ing. Carmen Cătună-Boca

În perioada 27 – 30 iunie 2022, am avut onoarea să fiu invitată și să particip la al V. World Organic Forum, Localizing SDGs - Creating a Global Network of Regions on Organic Soil, care s-a desfășurat la Akademie Schloss Kirchberg, Germania. Au fost peste 150 de invitați din 12 țări.

Au fost prezente personalități mondiale remarcabile precum prof. dr. Vandana Shiva din India (Câștigătoarea World Livelihood Premiul Nobel alternativ), Prof. Dr. dr. h.c. Ernst Ulrich von Weizsäcker (Președintele de onoare al Clubului de la Roma), Christine von Weizsäcker (președinte al rețelei Ecoropa și negociator șef în Politica Mondială a Biodiversității), Prof. Dr. Ove Jakobsen din Norvegia („Economie ecologică transformatoare”), prof. dr. multi. h.c. Hartmut Vogtmann (Președinte de onoare IFOAM – Organics International), activiști recunoscuți din agricultură ecologică și regenerativă și sectorul alimentar precum Janet Maro, câștigătoare a „One World Award” cu inițiativa „Sustainable Agriculture in Tanzania” și reprezentanți ai Guvernului Federal (Ministerul Federal pentru Cooperare Economică și Dezvoltare și Societatea pentru Cooperare Internațională).

Un invitat de rang înalt care a atribuit conferinței o dimensiune deosebită de responsabilitate etică, a fost cea a Majestății Osagyefuo Amoatia Ofori Panin, Regele Ghanei (regiunea Akyem Abuakwa). În discursul său a precizat că *„O natură sănătoasă înseamnă oameni sănătoși și o planetă sănătoasă. Ni s-a dat responsabilitatea pentru aceasta de la Dumnezeu și ar trebui să îmbrățișăm cu umilință acest lucru dincolo de toată diversitatea noastră culturală”*, a spus regele, care este un promotor puternic al agriculturii ecologice și fondator al mai multor fundații de conservare a naturii și de mediu în țara sa.

Experți renumiți, organizații non-guvernamentale și grupuri de reflecție, reprezentanți ai bisericii și fermieri s-au întâlnit în Castelul fermierilor în Kirchberg - Jagst pentru a susține discursuri, a participa la discuții și ateliere de lucru, toate punând accent pe obiectivul primordial pe termen lung, al Forumului Mondial Organic – ancorarea celor 17 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale Națiunilor Unite în zonele rurale și dezvoltarea în continuare a rețelei de regiuni SDG.

„Trebuie să începem să „facem” la nivel local, asta e cea mai bună modalitate de implementare a ODD-urilor”, a spus Janet Maro din Tanzania, „și nu doar pe concepte de idei organisme mari ale lumii occidentale, dar care prețuiesc cunoștințele indigene bazate pe experiență.” „Obiectivele de dezvoltare durabilă” sunt susținute de lucrările agricole și proiecte de bază ce trebuie să fie realizate împreună și din când în când schimburile de experiență, de cunoștințe de specialitate în ceea ce privește orientarea spre viitor ar trebui să poată fi surse de inspirație ca să se înființeze noi regiuni de dezvoltare.

La începutul forumului, la ceremonia de marcare a celei de-a 50-a aniversări a IFOAM – Organics International, dl. Rudolf Bühler, fermier ecologic, președinte al Fundației Casa Fermierului și gazda forumului a comentat faptul cu privire la cât de bine este corelată realizarea obiectivelor (ODD-urilor) cu respectarea a patru „principii ale agriculturii ecologice” - principiul sănătății, ecologiei, justiției și hărniciei - „Agricultura ecologică este mai eficientă din punct de vedere al resurselor în comparație cu agricultura chimico-industrială, care se bazează pe energia fosilă.

Integrare în atmosfera manifestării

Conexiuni montane europene

Mișcarea agriculturii ecologice în lume – sărbătoare IFOAM (Ceremony 50 years IFOAM Organics International)

Trebuie să cultivăm pământul ecologic în comunitățile agricole, nu agro-industrial. Este clar că agricultura ecologică și „perspectiva organică, holistică, incluzivă social” are de oferit pentru combaterea foamei, pentru apă curată, pentru o viață echilibrată din punct de vedere ecosistemic și pentru egalitatea de gen, pentru a numi doar câteva dintre cele 17 obiective”.

Chiar dacă subiectul principal s-a referit la agricultură ecologică, toate obiectivele se pot transpune și realiza pentru agricultura din zona montană a României, dezvoltarea de regiuni pilot pentru o agricultură durabilă, implementarea drepturilor democratice ale fermierilor din regiunile rurale, iar ca rezultat acordarea de șanse egale de dezvoltare cu fermierii din zonele de șes.

În cadrul Forumului am prezentat o situație comparată a agriculturii ecologice din Europa (EU 28) și România și trendul în ultimii 12 ani, ținta unde România s-a angajat să ajungă în 2030 (atingerea a 25% din suprafața agricolă să fie ecologică).

De asemenea, am prezentat agricultura din Bazinul Dornelor ca un exemplu de dezvoltare și atingere a celor 17 ODD-uri și angajamentul față de principiile acțiunii durabile și managementului orientat spre viitor. Importanța cercetării și inovării pentru sustenabilitatea sectorului agriculturii ecologice și pentru îndeplinirea așteptărilor societății în ceea ce privește biodiversitatea, schimbările climatice și adaptarea la schimbările climatice, bunăstarea animalelor și utilizarea eficientă a resurselor se poate aplica și pentru agricultura din zona montană.

Fermierii din întreaga Europă se confruntă cu vremuri dificile. Pe de-o parte, aceștia ar trebui să furnizeze produse de calitate în cantități tot mai mari și cu impact minim asupra mediului iar, pe de altă parte, ei trebuie să se adapteze la o lume în continuă schimbare, dominată de resurse naturale în scădere, costuri de producție tot mai ridicate și schimbări climatice tot mai incerte și imprevizibile.

Zona Montană din România se mai confruntă și cu abandonul prin depopularea și îmbătrânirea populației ocupate din agricultură.

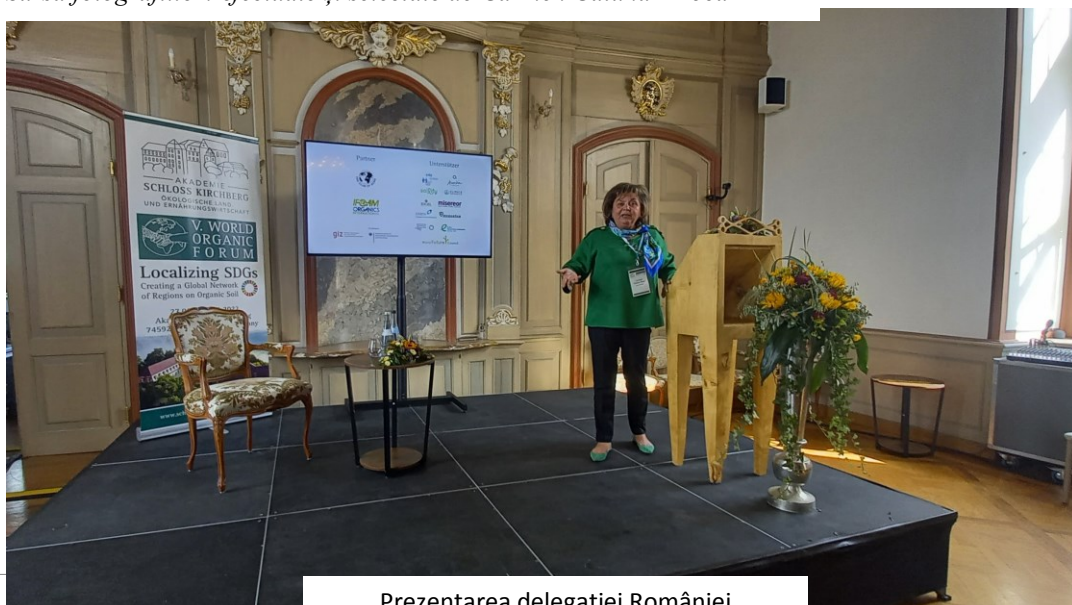
Inovarea și transferul de cunoștințe asociat acesteia sunt instrumente de dezvoltare vitale pentru Europa rurală. Inovarea este un factor de progres social, economic și ecologic. Transferul de cunoștințe susține procesul de inovare prin faptul că menține întreprinderile, organizațiile și indivizii informați și favorizează schimbul de idei pe tema noilor practici, care pot avea o influență hotărâtoare. Noile abordări privind dezvoltarea operațiunilor comerciale, gestionarea resurselor de mediu sau a activităților comunităților locale prezintă relevanță și posibilități de realizare pentru toți cei care au un interes în zonele rurale ale Europei, în general, și ale României, în particular. Această stare de fapt se reflectă în programele și politicile la nivel european pentru perioada 2021-2027. În plus, inovarea este introdusă ca temă transversală în Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR).

Prin programul PNDR 2021-2027 sunt continuate demersurile de sprijin pentru dezvoltarea economiei românești în mediul rural din România pentru:

- încurajarea tinerilor și a familiilor din mediul rural de a se stabili în mediul rural;
- creșterea numărului de microîntreprinderi și întreprinderi mici;
- stimularea scăderii ratei șomajului din zonă;
- creșterea veniturilor populației din mediul rural;
- dezvoltarea serviciilor;
- digitalizarea serviciilor economice din mediul rural;
- suplimentarea măsurilor de protecție a mediului în antreprenariat.

Toate măsurile din cadrul PNDR 2021-2027 urmăresc și acordă prioritate contribuțiilor inovatoare, iar principalele surse de susținere a inovării vor fi măsurile care finanțează cooperarea și serviciile de consiliere și de animație.

Sursa fotografiilor: efectuate și selectate de Carmen Cătună - Boca

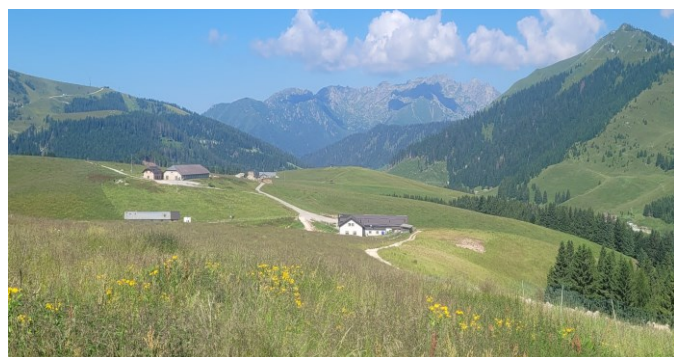
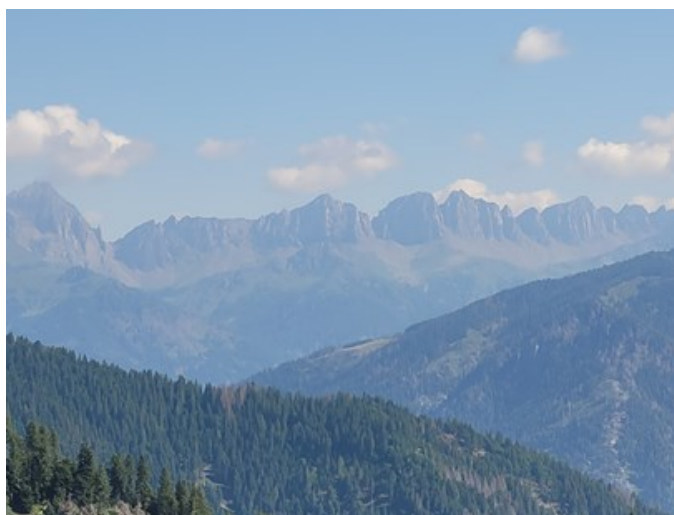
Conexiuni montane europene

Experiența italiană în cadrul Școlii de vară IPROMO 2022

CS III Dr. ing. Emanuela-Adina COCIȘ

Anul 2022, a fost și este unul extrem de important pentru munte, fiind desemnat Anul Internațional al Dezvoltării Sustenabile Montane (în cadrul Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite) și marcând totodată a 20-a aniversare de la prima celebrare a Anului Internațional al Muntelui (2002) și a înființării organizației Mountain Partnership.

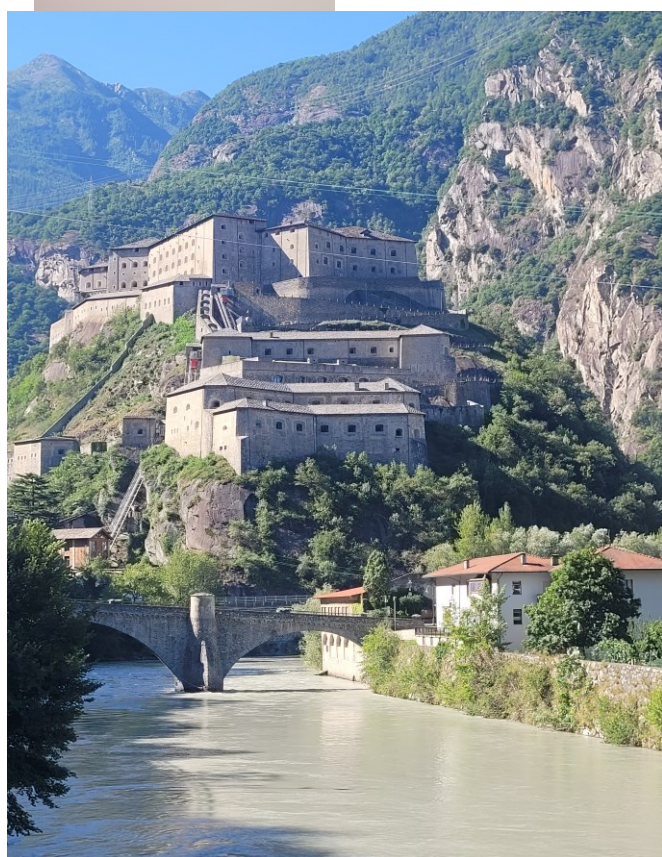

Programul IPROMO a luat ființă în anul 2006, ca o necesitate privind existența unor programe de dezvoltare sustenabilă a zonelor montane, la nivel global. IPROMO ajută la consolidarea capacității țărilor și instituțiilor care sunt membre Mountain Partnership, o alianță voluntară a partenerilor Națiunilor Unite, dedicate îmbunătățirii vieții comunităților montane și protejării mediului montan din întreaga lume (FAO/MPS, 2022). Acesta permite tehnicienilor, experților și factorilor de decizie din zone care sunt potențial mai sensibile la impactul schimbărilor globale să contribuie la gestionarea durabilă a zonelor montane.

Conexiuni montane europene

Experiența italiană în cadrul Școlii de vară IPROMO 2022

Cursul de două săptămâni are loc în fiecare an în timpul verii și este disponibil atât pentru solicitanții absolvenți, cât și pentru cei postuniversitari. În fiecare an este selectat un topic diferit legat de dezvoltarea durabilă a munților. Obiectivul final este instruirea practicienilor, tehnicienilor, cercetătorilor, ofițerilor instituțiilor guvernamentale și ONG-urilor cu privire la managementul zonelor montane ce posedă o complexitate ecologică, socială, economică ridicată. În plus, IPROMO oferă cunoștințe științifice pentru a permite participanților să evalueze potențialele impacturi ecologice și sociale ale diferitelor politici de management (FAO/MPS, 2022).

Școala de vară se desfășoară în două locații fermecătoare situate în Alpii Italiani, respectiv Pieve Tesino (Trento, regiunea Trentino Alto Adige, nord-estul Italiei) și Ormea (Cuneo, Regiunea Piemont, nord-vestul Italiei), cu suportul financiar al Mountain Partnership Secretariat/FAO, Universitatea din Torino și Universitatea din Tuscia, ~~primăria~~ municipalitatea orașului Ormea și o serie de autorități locale și parteneri din sectorul privat.

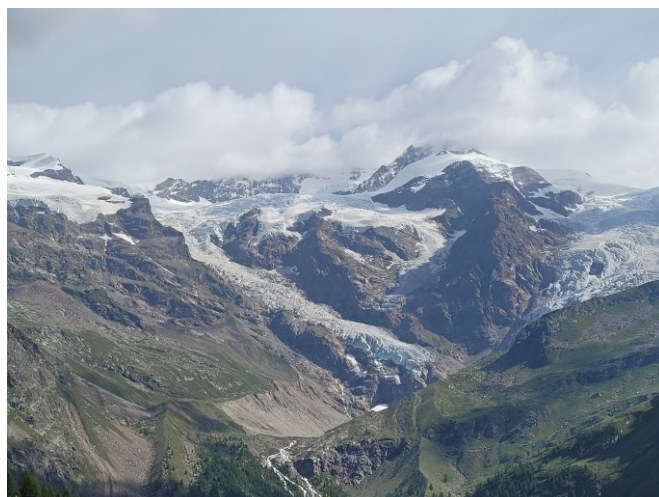
După doi ani de pandemie, a 15-a ediție a școlii de vară IPROMO s-a desfășurat din nou în format fizic, în perioada 27 iunie-11 iulie 2022, numărându-mă și eu printre cei 30 de participanți aleși din toată lumea din cei peste 150 de aplicanți, în calitate de reprezentantă a Centrului de Economie Montană "CE-MONT" / Institutul Național de Cercetări Economice "Costin C. Kirițescu" (INCE) / Academia Română.

Conexiuni montane europene

Experiența italiană în cadrul Școlii de vară IPROMO 2022

Cursul s-a focalizat în linii mari pe aspecte precum: elemente cheie în înțelegerea dezvoltării sustenabile montane, pădurile și serviciile ecosistemice, schimbările climatice în munți, dezvoltarea economică durabilă a munților, sistemele agroalimentare în munți, turism sustenabil, conservarea resurselor de apă, sol, agricultură montană, pastoralism, hazarde naturale, degradarea terenurilor, educație montană etc.

Cursurile au fost secondate de activitățile aferente grupurilor de lucru, unde am putut să ne cunoaștem mai bine, să schimbăm informații despre pregătirea profesională a fiecăruia și să creăm un networking științific între toate țările participante, respectiv: Africa de Sud, Arabia Saudită, Afganistan, Argentina, Chile, Ecuador, India, Iran, Italia, Lesotho, Mongolia, Nepal, Peru, România, Rwanda, SUA, Tadjikistan, Tailanda, Tunisia.

Pentru prima săptămână, casa noastră a fost pitoreasca comună Pieve Tesino, provincia autonomă Trento, mai precis Centrul de Studii Alpine a Universității Tuscia, unde principala activitate a fost prezența la cursurile susținute de experți din cadrul Națiunilor Unite, profesori universitari, reprezentanți ai unor organizații internaționale, non-guvernamentale, din care îi amintesc pe: Michele Freppaz, Giuseppe Scarascia Mugnozza, Rosalaura Romeo, Danilo Godone, Tommaso Chiti, Giovanni Kezich, Hans Schreier, Maria De Cristofaro.

Conexiuni montane europene

Experiența italiană în cadrul Școlii de vară IPROMO 2022

Pentru a încheia prima parte a cursului, a fost organizată o deplasare în teren la Passo Brocon și Pădurea Comunitară Cinte Tesino pentru a înțelege mai bine fluxurile de carbon din pajiștile alpine, respectiv managementul sustenabil al pădurilor.

Din Pieve Tesino am traversat o mare parte a fascinantei Italie spre Aosta Valley, regiune cunoscută ca fiind „inima Alpilor Europeni”, destinație faimoasă pentru peisajele pitorești care te lasă fără grai și te îmbie la drumeții, trekking vara și la schi iarna. Din Pont-Saint-Martin, am fugit de infernalul val de căldură care a mistuit întreaga Italie în acest an, spre răcoroasa Gressoney-La-Trinité, comună care se află la poalele impresionantului masiv Monte Rosa (4634 m), al doilea ca înălțime din Europa după Mont Blanc (4809 m). Am urcat cu telecabina la 2179 m și de aici am putut admira în toată splendoarea masivul și ghețarul Lys, secondăți de informațiile pertinente oferite de experții (Michele Freppaz și Danilo Godone) care ne-au însoțit în cea de-a doua deplasare în teren. Topicul zilei a fost axat pe schimbările climatice care nu mai sunt de mult timp utopice, ghețarii din această zonă, dar nu numai, fiind martorii fideli ai crizei climatice contemporane, estimându-se că până în anul 2030 vor dispărea toți ghețarii sub 3500 m altitudine.

Vizita grupului IPROMO în Gressoney-La-Trinité nu a trecut neobservată, astfel că televiziunea locală TGR Valle d'Aosta, Rai - Radiotelevisione Italiana Spa, a documentat principalele activități ale zilei și a intervievat pe unii dintre participanți despre experiența italiană oferită de școala de vară internațională.

Înainte de a ne îndrepta spre ultima locație a cursului, am vizitat Muzeul Alpin și expoziția dedicată lui Umberto Monterin, reputat climatolog și glaciolog italian care a adus contribuții semnificative geografiei și geologiei Alpilor, cu focus pe schimbările climatice și ghetari, aflate în incinta spectaculoase fortărețe Forte di Bard.

Ultima săptămână a cursului dedicat managementului sustenabil al zonelor montane am petrecut-o în Ormea, comună situată în centrul Alpilor Ligurici, regiunea Piemont. Activitățile principale au fost și aici dedicate cursurilor susținute de experți (Elisa Palazzi, Claudio Cassardo, Jose Valls Bedeau, Marc Ponce, Marcello Notarianni, Riccardo Beltramo, Carlo Murer, Valeria Barchiesi, Eric Chavez și Silvia Stanchi) și grupurilor de lucru constituite inițial pentru a finaliza proiectul necesar promovării cursului.

Ultima zi a programului IPROMO a însemnat prezentarea proiectelor de grup, urmată de ceremonia de încheiere și acordarea diplomelor de către organizatori.

Am plecat acasă cu un bagaj multidisciplinar actualizat de cunoștințe științifice, cu multe mesaje cheie referitoare la managementul sustenabil al zonelor montane, dar și cu amintiri pe viață, prietenii frumoase și relații profesionale de lungă durată. Acum este momentul să acționăm și așa cum ne spunea doamna Rosalaura Romeo, coordonator al programului (MPS/FAO): *„Împreună, trebuie să regândim abordarea pentru gestionarea durabilă a zonelor montane și îmbunătățirea mijloacelor de trai ale oamenilor de la munte”*.

Referințe

<https://www.fao.org/mountain-partnership/our-work/capacitydevelopment/ipromo/en/>
<https://trello.com/b/3d6bKllt/international-year-of-sustainable-mountain-development-2022?filter=MATTER>

Sursa fotografiilor: arhivă foto Emanuela-Adina Cocîș

Sursa logo-uri: trello.com

Bogăția de sub munte

Despre geologie și minerit

CS III Dr. Elena-Luisa Iatan
Institutul de Geodinamică
"Sabba S. Ștefănescu"
al Academiei Române

Geologia este o știință complexă, captivantă, fără de care nu putem înțelege evoluția planetei noastre în decursul a aproape 4,5 miliarde de ani. Aceasta stă la baza furnizării resurselor de care omenirea depinde: minerale, roci, metale, apă, petrol și gaze etc. Această știință include o serie de domenii precum: mineralogia - studiul mineralelor; petrologia - studiul rocilor (magmatice, metamorfe și sedimentare); vulcanologia - studiul vulcanilor și al activității vulcanice; seismologia - studiul cutremurelor; paleontologia - studiul organismelor fosile animale și vegetale care au trăit în timp geologic; geologia structurală și tectonica - studiul structurilor și plăcilor tectonice; metalogenia - studiul proceselor care au dus la formarea zăcămintelor, etc. Există și domenii aplicative cum sunt: geologia zăcămintelor de petrol și gaze naturale; geologia zăcămintelor de cărbuni; geologia zăcămintelor de substanțe minerale utile: metalifere și nemetalifere (Au, Ag, Cu, Pb, Zn, U, Fe, Mo, Hg, sare, etc.).

Cea mai frumoasă parte a geologiei este cercetarea de teren, prin care geologii cartează, colectează date și eșantioane de roci și minerale pe care le studiază ulterior în laborator ca niște veritabili detectivi, astfel descoperind povestea acestora. Există o serie de obiecte fără de care nu se poate practica geologia de teren: harta geologică, ciocanul geologic, daltă, busolă, lupă, carnet de teren, bocanci de munte, cizme de cauciuc, cască de protecție, sursă de lumină și vestă reflectorizantă.

La baza geologiei stau mineralele și rocile. Asociația mineralogică internațională recunoaște oficial pe Terra aproape 5700 de specii de minerale. Ca un mineral să fie recunoscut, acesta trebuie să îndeplinească o serie de cerințe: să fie o substanță naturală, solidă formată prin procese geologice și să aibă o structură și compoziție chimică bine definite.

Din cele 5700 de minerale de pe Terra, 550 există și în țara noastră, din care 30-35 au fost descoperite și descrise pentru prima dată pe teritoriul României.

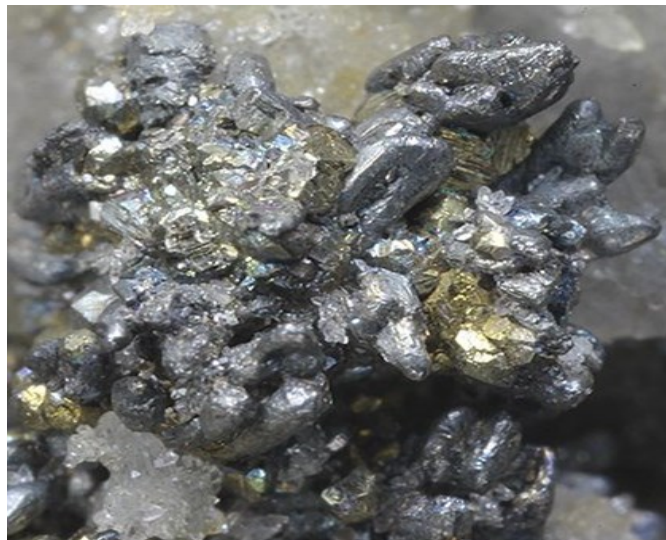

Franz Joseph Müller von
Reichenstein

Telurul este responsabil de plasarea României pe harta internațională a chimiei și geologiei.

Acest element a fost adăugat în tabelul periodic al elementelor după descoperirea sa în 1783 de către Franz Joseph Müller von Reichenstein (care era atunci inspector-șef austriac al minelor în Transilvania) la Fața Băii, o localitate de lângă Zlatna, în inima Munților Metaliferi.

În 1796, acesta i-a trimis o probă lui Martin Heinrich Klaproth, un chimist din Berlin, care i-a confirmat descoperirile. În 1798, Klaproth a numit noul element după cuvântul latin *tellus* (pământ). Tot la Fața Băii, în 1842 a fost descoperit și teluritul (TeO_2), un oxid de telur, transparent de culoare alb-gălbui.

Telur nativ de la Fața Băii (Sursa: mineral auctions)

Cel mai important zăcămint cu telur de la noi din țară este Săcărâmbul, un zăcămint de Au-Ag-Te, unde au fost descoperite și descrise pentru prima dată în lume 8 minerale: alabandina (1832) MnS ; krennerit (1877) Au_3AgTe_8 ; krautit $\text{Mn}(\text{HAsO}_4) \cdot \text{H}_2\text{O}$; museumit $[\text{Pb}_2(\text{Pb,Sb})_2\text{S}_8][(\text{Te,Au})_2]$; muthmannite AuAgTe_2 ; nagyagit (1845) $[\text{Pb}_3(\text{Pb,Sb})_3\text{S}_6](\text{Au,Te})_3$; petzit (1845) Ag_3AuTe_2 și stützit Ag_5Te_3 , $x = 0.24-0.36$.

Un alt zăcămint în care s-a descoperit pentru prima dată un mineral nou este Baia de Arieș, cunoscut pentru silvanit $(\text{Au,Ag})_2\text{Te}_4$, o telurură de aur și argint.

Faimoasa Roșia Montană este cunoscută pentru alburnit ($\text{Ag}_8\text{GeTe}_2\text{S}_4$), un mineral descris aici pentru prima dată.

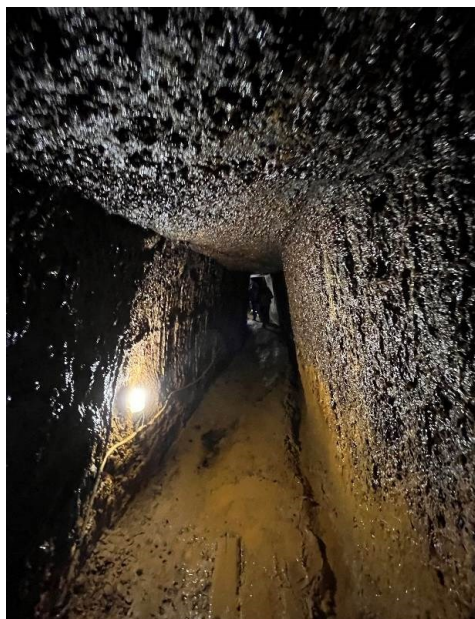
Alte zone unde s-au descoperit minerale noi în țara noastră sunt: Baia Sprie, Herja, Cavnic – în Maramureș, Ocna de Fier, Moldova Nouă – în Banat, Băița Bihor sau chiar și în Peștera Cioclovina.

Țara noastră are o istorie a mineritului de peste 2000 de ani. Avem localități miniere existente încă din epoca dacoromană. Aici amintim Roșia Montană (Alburnus Maior, 106 d.Hr.), Bucium (Dealul Corabia), Baia de Arieș, Stănița, Almașu Mare și Zlatna (Ampelum, 158 d.Hr.). La Ruda, în apropiere de Gura Barza, există o galerie cu trepte săpate cu daltă care datează din vremea ocupației romane în Dacia. Și în apropiere de Băița, la Fizeș, a fost găsită o însemnată colonie minieră romană și unde, în anul 1881, cu ocazia unor săpături, arheologul Téglaș Gabor a găsit o mulțime de rămășițe romane, ca săgeți de șteampuri de piatră și mojară sau piulițe. Din aceste zone se extrăgea cu precădere aurul. Romanii extrăgeau și fier de la Ghelar și Teliuc.

Bogăția de sub munte

Despre geologie și minerit

Săparea galeriilor și extragerea minereului se făcea cu dalta și ciocanul, rezultând galerii trapezoidale, pe pereți putând fi observate și astăzi urmele dălții.

Galerie trapezoidală romană de la Roșia Montană

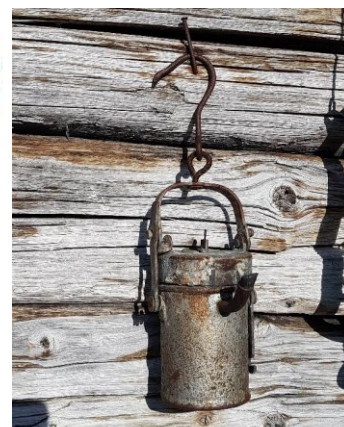
„Treptele Romane” de la Ruda

Iluminatul în subteran se făcea în mod tradițional cu ajutorul opaițului de ceramică roșie care mai târziu a fost înlocuit cu opaițul de metal. Mult mai târziu au apărut lămpile cu carbid. La exploatările de cărbuni flacăra lămpii era înconjurată de o plasă de sârmă cu scopul evitării contactului acesteia cu gazele explozive. După inventarea becului cu incandescență au apărut lămpile electrice care aveau un acumulator care se pune la încărcat de fiecare dată când se ieșea din mină.

În urmă cu sute de ani exploatarea aurului se făcea prin metode primitive. Munca în mină și celelalte activități legate de extracția și prelucrarea minereului, erau manuale. Minereul era cărat cu ajutorul calului cu corfe. Astea erau niște împletituri din lemn de alun sub formă de coșuri puse de o parte și de alta a calului, sau chiar în coșuri de paie purtate în spate de către oameni, în multe cazuri chiar și de copii, până la instalațiile de prelucrare.

Opaiț roman din ceramica roșie (Sursa: RMGC)

Lampă metalică cu carbid

Lămpi metalice cu ulei

Transportul minereului cu ajutorul coșurilor împletite purtate de mineri (Sursa: Bazil Roman)

Transportul minereului cu ajutorul corfelor purtate de cai (Sursa: Bazil Roman)

Bogăția de sub munte

Despre geologie și minerit

Vagonet de lemn

Mai târziu erau folosite roabele sau vagonetii din lemn (râzne). Minerii propriu-zis se numeau băieși. Aceștia lucrau în abataj, iar cei care scoteau minereul până la gura minei se numeau rânzari.

Materialul extras era prelucrat cu ajutorul șteampurilor cu săgeți. Transportarea minereului de la mină la șteampuri se făcea cu ajutorul animalelor de povară. Șteampurile aveau între trei și doisprezece săgeți.

La capătul săgeților era o piatră de granit, prinsă într-un suport metalic pe stâlpul de lemn. Apa cădea pe o roată de moară care punea în mișcare săgețile ce cădeau și sfărâmau minereul. După ce era mărunțit, acesta se transporta pe un fel de jigheab cu ajutorul apei și de acolo se alegea aurul cu ajutorul șaitrocului.

Acest mod de extracție a aurului a funcționat până în 1948 când prin legea naționalizării minele au fost închise și aurarii și-au pierdut dreptul de exploatare. După naționalizare au apărut exploatarea de anvergură cu ajutorul vagonetilor de metal și a altor utilaje avansate.

A avut loc un program amplu de explorare care a scos la lumina un număr impresionant de zăcăminte. Așa au luat naștere exploatarea miniere mari din țara noastră. Un exemplu este dat de cea mai mare cariera de cupru de la noi din țară, începută în anii 70 -Roșia Poieni; exploatarea zăcămintului de cupru continuă și astăzi.

Exploatarea de cupru Roșia Poieni (Foto: Autoarea)

Șteamp cu săgeți (Sursa: Iatan)

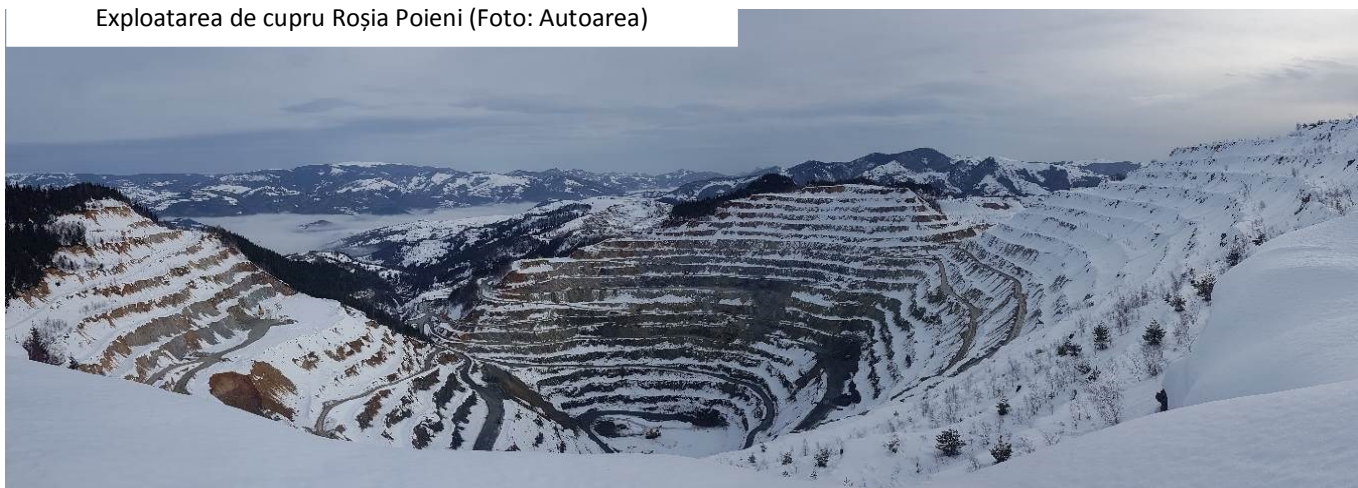
Utilaje moderne de transport minereu: vagonetii de metal

Un alt exemplu este exploatarea de la Roșia Montană, care, din păcate, a ras masivul Cetate cu vestigiile romane. Si alte zeci de exploatarea de acest fel există la Bucium, Zlatna, Săcărâmb, Deva, Almașu Mare, Brad, etc.

Responsabilitatea principală a unui geolog este de a localiza și evalua potențialele zăcăminte minerale. Dacă existența dumneavoastră este dominată de pasiune și aventură și dacă vă puteți depăși frica de necunoscut, vă recomand cu căldură o carieră în GEOLOGIE! Este imposibil să te plictisești studiind geologia fiind un domeniu atât de complex. Viața unui geolog este o viață „altfel” în care merge cu încântare la muncă, totul fiind făcut cu pasiune și sete de cunoaștere, bucurându-se de independența pe care o oferă această meserie.

Noroc bun!

Notă: Acest articol este susținut de proiectele: "ENGIE - Encouraging Girls to Study Geosciences and Engineering" și PN-III-P4-ID-PCCF-2016-0014.

Populația montană și valorile umane:

Mai reprezintă muntele expresia libertății?

CS III, Dr.ec. Brîndușa Covaci, CE-MONT
Mihai Covaci, Universitatea Hyperion

Introducere

Lucrarea abordează tema populației montane în contextul valorilor umane. În conjunctura creată de către Națiunile Unite care au declarat anul 2022 drept anul dezvoltării munților, studierea problematicei montane reprezintă un demers necesar. Pentru locuitorii din zona montană expresia libertății a fost dată de numeroase ori de către munte. Oamenii s-au adăpostit în acest areal și s-au dezvoltat în mod corespunzător prin valorificarea potențialului montan. Cercetarea pentru prezenta lucrare a fost realizată exploratoriu, prin studierea diferitelor surse privind știința montană. Rezultatele conchid către tabloul montan actual al multor zone de pe glob, care prezintă, din punct de vedere infrastructural, o imagine a unor areale subdezvoltate sau în dezvoltare. Lucrarea surprinde valențe importante ale zonei montane și oferă soluții pentru dezvoltarea montană.

Arealul montan în contextul valorilor umane

De la începuturi până în prezent, muntele a fost expresia libertății umane și a eliberării de sub diferite tipuri de dominații. În Biblie, de exemplu, referirea expresă la cuvântul munte se face de peste 580 de ori, contextul fiind același: muntele reprezenta adăpost pentru ființa umană. Populația, care dorea să scape de sub chinurile asupritorilor sau să fugă din calea invaziilor străine, a transformat muntele într-o casă temporară, un veritabil adăpost pentru supraviețuire. În contemporaneitate, structura invaziilor și războaielor s-a modificat, în consecință valențele umanității din zona montană au avut parte de schimbări. Populația montană actuală nu mai fuge din fața invaziilor barbare, ci din calea sărăciei și a dificultăților montane actuale create de infrastructură și tehnologii deficitare, subfinanțare, depopulare etc. Populația montană, păstrătoarea culturii și bunelor obiceiuri, tinde să își dilueze discursul orientat spre valoare, în favoarea mercantilismului și globalizării. În acest context, întrebarea de causalitate adresabilă este "mai reprezintă muntele dezideratul libertății?".

Specialiști în peisagistică, în special din zona montanologiei, consideră că muntele oferă o frumusețe aparte, valoarea și unicitatea acestuia fiind incomparabilă cu cea a altor zone de relief. Muntele a fost asociat în timp cu forța masculinității și a divinității, fiind considerat minunat, puternic, abrupt, stâncos, misterios, barbar, sălbatic, îndepărtat, masiv... și lista ar putea continua... Muntele barbar, mai barbar decât cotropitorii din calea cărora fugeau generațiile anterioare... Muntele puternic, mai puternic decât globalizarea și mercantilismul. Iar populația montană, se mulează pe prototipul montan. În timp, populațiile montane au învățat să devină adevărate comunități de rezistență, muntele fiind cel mai puternic aliat și paravan natural. Peisajul montan și populația montană s-au modificat structural în mod considerabil în ultimul secol.

Dar, nu într-o măsură atât de mare precum celelalte zone sau populații. În consecință, avantajele contemporaneității pot fi valorificate în vederea păstrării valențelor montane

pozitive și pentru dezvoltarea spațiului autohton astfel încât muntele și muntenii să fie câștigători.

Investițiile reduse pe unitatea de suprafață (în zona montană un km² pe proiecție ortogonală pe hartă este mai mare, în funcție de panta terenului din sistemul montan respectiv), raportate la cifrele pe cap de locuitor, arată că arealul montan este în continuare insuficient valorificat.

Argumentul investițiilor reduse este dat de lipsa densității populației în zonele montane. Introducerea tehnologiei fără evaluarea inițială a nevoilor și priorităților grupurilor locale, privitoare la dimensiunile socio-economice, culturale și ecologice, adâncește discrepanța dintre zonele montane dezvoltate și cele subdezvoltate, dintre zonele montane și cele colinare sau de câmpie.

Investițiile din zonele montane trebuie să ia în considerare nu doar efectul imediat și randamentul local pe cap de locuitor, ci inserțiile de fonduri din zonele montane actuale trebuie privite ca o investiție în viitor, în dezvoltarea umanității. Aceasta, din numeroase motive, printre care amintim ecosistemul mai puțin poluat și cu capacitate de autoregenerare ridicată atât pentru arealele montane constituate, cât și pentru arealele din zonele adiacente (montane, colinare sau de câmpie).

Din această investiție în viitor nu vor câștiga doar muntenii, ci întregul mediu socio-economic al unei țări. O altă problemă prezentă la infrastructura montană este legată de tehnologiile inserate în zonele montane, tehnologii care sunt gândite pentru zone colinare sau de câmpie. Adaptarea tehnologiilor la zonele montane este o necesitate imediată, actorii acestui areal depinzând de dinamica infrastructurii existente.

Multe dintre componentele coabitării montane sunt dependente de dezvoltarea culturală, socială, economică și tehnologică a spațiului montan. Printre aceste relații cauzale pot fi menționate *educația* și necesitatea unor programe adecvate, *calificarea* forței de muncă adaptată la cerințele ocupaționale cu specific montan, asigurarea unui fundament solid *profesionalizării* și acumulării de noi *competențe*, dezvoltarea *guvernantei* publice și private, asigurarea *sustenabilității urbane și rurale* corespunzătoare, unificarea *tehnologică* și *socio-economică* a exploatațiilor mici (care sunt izolate și fragmentate), susținerea diferitelor categorii de populații montane în funcție de necesități cu accent pe atragerea *tinerilor* în arealele montane, prioritizarea specifică fiecărui areal montan a politicilor dedicate sectoarelor primar, secundar și terțiar ale economiei sau combinarea sectoarelor în funcție de potențialul zonei.

Lista argumentelor pentru dezvoltarea zonei montane și a necesităților existente ar putea continua, dar ideea principală are în vedere importanța asigurării dezvoltării durabile, a competitivității și sustenabilității inteligente a patrimoniului global montan actual. Politicile economice ale statelor montane ale lumii ar trebui să prevadă măsuri dedicate zonelor montane pe care le au în proprietate.

Mecanismele guvernamentale aplicabile unor zone montane se pot regla în funcție de politicile naționale și/sau regionale în corelație cu riscurile și incertitudinile existente, astfel încât spectrul montan să fie net puternic stratificat.

Populația montană și valorile umane:

Mai reprezintă muntele expresia libertății?

Muntele și muntenii, expresia libertății

Populația montană participă la susținerea unui univers simbolic: arealul cultural și spiritual montan. Muntenii vorbesc o limbă aparte – „limba munteană” – pe care o susțin cu fermitate și cu îndârjire. Uneori dialectele muntene sunt înțelese doar de localnici sau de muntenii din alte localități de munte. Acest specific se mai păstrează chiar și în regiuni cu manifestări ale globalizării, motiv pentru care o anumită limbă nu este inteligibilă în orice areal.

Muntenii sunt păstrători și continuatori de obiceiuri specifice montane, atât pozitive cât și negative. Îndârjirea lor provine din lupta cu dificultățile naturii și mediului în care coabitează împreună cu alte vietăți sau fenomene. Lupta pentru supraviețuire, chiar în condițiile globalizării, este mult mai dificilă în arealul montan decât în celelalte zone.

În consecință, duritatea caracterului muntenilor crește în ritm cu vicisitudinile pe care sunt nevoiți să le învingă. În zonele montane afectate mai puțin de globalizare – Asia, Africa, America de Sud, Eurasia – populația montană activează precum cea din secolul precedent, întâlnindu-se păstoritul, ciclurile nomadice anuale, vânătoria pentru supraviețuire (nu pentru relaxare), etc. În astfel de societăți, încă primitive, vânătoria din fauna spontană și culesul vegetalelor din flora spontană reprezintă încă principalele surse de hrană și forme de supraviețuire. Acestea două sunt preferate întrucât nu constituie pericole atât de importante la adresa muncii omului.

În schimb, practicarea agriculturii din flora controlată prezintă numeroase riscuri, precum inundații, secetă, distrugerea recoltelor de către animale sau alți oameni.

Aceleași **precepte** sunt aplicabile și faunei controlate, muntenii din zonele înalte întâmpinând probleme cu pierderea șeptelului din motive voluntare sau involuntare.

În acest context, muntenii, mai ales din zonele înalte, preferă practicarea agriculturii din flora și fauna spontană. Oamenii munților, organizați în grupuri mici orientate familial și centrate pe clan, sunt îndârjiți și abordează existența în mod realist. În acești oameni rezidă un strigăt ancestral sau spiritual, de departe din existența montană sau din implorarea divinității, care face ca oricine posedă chiar și jumătate din calitățile montane să poată supraviețui în condiții vitrege. Muntenii nu au prea mult timp pentru derularea activităților cultural-spirituale, motiv pentru care acestea sunt comprimate. Într-o societate în care populația este orientată spre muncă, activitățile de relaxare nu pot ocupa prea mult timp și nici spațiu. Într-o astfel de societate, tehnicile de supraviețuire reprezintă o bază importantă a dezvoltării montane.

Mentalul montan în societatea valorilor umane

Procesul de dezvoltare, migrație și aculturație a indus creșterea identităților socio-culturale montane reprezentând un continuum tribal/non-tribal.

Se observă astfel că se prefigurează un prototip al societăților tribale tradiționale montane, care chiar și în contextul actual de dezvoltare globalizată preferă izolarea și protejarea dimensiunilor socio-culturale și economico-tehnologică existentă.

La societățile montane non-tribale, această tendință este mai redusă decât la cele tribale.

Cu toate acestea, odată cu îmbunătățirea treptată a comunicării și expansiunea globalizării, societățile tribale montane sunt din ce în ce mai influențate de valențele neoliberalismului și capitalismului. Având în vedere contextul prezentat, agricultura, sectorul primar al economiei dominantă în arealul montan, reprezintă pilonul de bază al populațiilor autohtone.

În situația agriculturii aplicate intensiv, arealul montan se confruntă cu o exploatare a resurselor naturale mai intensă decât celelalte zone. În numeroase situații procesul este ireversibil și acest fapt se resimte la nivelul multor zone montane ale lumii, consecințele având diferite grade de reversibilitate.

Decalajul dintre resursele și nevoile montane pe cap de locuitor, dintre ofertă și cerere, se intensifică în strânsă corelație cu gradul de exploatare, cu intervenția umană – pozitivă sau negativă, cu capacitatea ecosistemului de autoregenerare și cu investițiile realizate în arealul montan respectiv. Infuzia de capital, aferentă zonelor montane mai dezvoltate, asigură sustenabilitate accentuată pentru o regiune.

Imigrația și emigrația montane sunt dependente de tendințele de dezvoltare ale arealului montan respectiv, motiv pentru care investițiile pot asigura competitivitate zonelor respective. Una dintre cele mai importante probleme ale ecosistemelor montane este distrugerea mediului, în special prin defrișări voluntare care conduc la productivitate biologică slabă, eroziune a solului, dezechilibre hidrologice, inundații și alte hazarduri naturale, precum și utilitate economică cu potențial redus, inclusiv disparitate socio-economică.

Arealele montane se diferențiază structural în funcție de altitudine, astfel încât odată cu creșterea altitudinii, sistemele montane sunt caracterizate prin:

- i) rate mai scăzute ale schimburilor abiotice, biotice și culturale;
- ii) ritm mai lent de creștere;
- iii) îmbătrânire și maturitate târzie;
- iv) eficiență reproductivă mai slabă și
- v) rezistență mai mare la condițiile climatice și socio-umane.

Astfel de zone prezintă un impact mai puțin vizibil al problemelor de mediu, având un ecosistem mai sănătos, motiv pentru care se consideră că agricultura montană reprezintă agricultura de lux a viitorului. Mai exact, agricultura montană va fi agricultura dedicată oamenilor cu posibilități financiare ridicate și își vor permite o hrană mai de calitate. Impactul hazardurilor naturale crește în paralel cu altitudinea. Omenirea va trebui să găsească cele mai adecvate zone pentru practicarea profesionistă a agriculturii montane. Degradarea pădurilor naturale, în special montane, este o problemă globală, nu doar locală sau regională.

O altă problemă a spațiilor montane este nesustenabilitatea de către guvernarea publică și privată a producătorilor montani, produsele montane rămânând la nivel local unde sunt finanțate mai slab decât dacă ar fi trimise spre zone cu aflus de capital și preferințe alimentare mai ridicate.

În consecință, actorii montani trebuie să se implice în susținerea lanțului de valoare adăugată și în protejarea mediului înconjurător.

Populația montană și valorile umane:

Mai reprezintă muntele expresia libertății?

Modele de areale și populații montane

Populațiile montane sunt diferite între ele longitudinal și transversal decât populațiile din zonele colinare sau de câmpie, în special din cauza izolării așezărilor montane care converge în conservatorism. Compoziția etnică diferă de la o populație la alta, chiar dacă masivul montan în care se situează aceste populații se află în interiorul aceleași regiuni sau țări.

În continuare vor fi prezentate câteva modele de populații montane, care reprezintă prototipuri ale muntenilor din America și Asia.

- Populația montană din *Apalași*, era constituită inițial ca un grup cultural omogen și formată preponderent din scoțieni, irlandezi și englezi, cei mai mulți prezbiterieni, și caracterizată prin independență, fatalitate și izolare culturală și geografică. Nativ, acești oameni posedau abilități diminuate de a se îndrăgosti, a fi afectuoși, loiali și responsabili, având o predispoziție exagerată pentru violență și comportament imoral. În timp, această populație montană a devenit o categorie cu anomalii de tip antiteză, precum barbari și civilizați simultan, atrăgători și respingători, creativi și naivi, posedând caracteristici montane atât de tip masculin – (sălbatici, cruzi, neîmblânziți și misterioși), cât și feminin (grijulii, orientați spre familie, legați de tradiție și prietenoși).

- Populația montană din Himalaya diferă antropologic față de alte populații montane, atât în exteriorul societății himalayan, cât și în interior între grupurile constituente. Populațiile montane din acest areal diferă în multe dimensiuni, cea mai relevantă fiind rasa / compoziția etnică multiplă și dimensiunea grupurilor/societății.

În *Nord-Estul Himalayei*, populațiile sunt de tip mongoloid, cu trăsături și comportamente specifice acestei rase, cu asperități ridicate și componente cultural-religioase diminuate la necesități imediate.

Grupurile din *Vestul și Centrul Himalayei* aparțin societăților indiene, fiind orientate preponderent spre o viață cultural-religioasă de tip ancestral și având trăsături de caracter mai blânde. În această cultură, numărul femeilor ocupate în agricultură și meserii specifice montane predomină piața muncii în comparație cu cel al bărbaților.

Deși arealul himalayan este mai puțin poluat decât altele, degradarea ecosistemului produce efecte adverse considerabile. La fel ca în celelalte masive montane, defrișarea intensifică problemele mediului natural himalayan. Fenomenul nu este izolat nici spațial, nici temporal. Așadar, defrișarea este o problemă constantă încă din secolul al XVIII-lea.

În Himalaya, degradarea potențialului forestier reprezintă o problemă primară care dezvoltă o varietate de alte probleme, precum eroziunea solului, defecțiunile taluzului, epuizarea fertilității solului, deficitul de lemn și nutreț, alunecări de teren, refacere redusă a apelor subterane, pierderea diversității biologice. Creșterea nivelului apelor aferente râurilor din zonele joase sunt date de repercusiunile degradării acoperirii vegetale în Himalaya.

Gradul de deteriorare a vegetației depinde și de o serie de alți factori, cum ar fi intensitatea educației turiștilor, modelele de regenerare socio-culturală și naturală, etc.

În arealul himalayan vegetația naturală este densă, diversă și mai stratificată în Nord-Est decât în Nord-Vest. Din cauza faptului că sunt mai aproape de Asia de Sud-Est, speciile de plante tropicale sunt mai abundente în Nord-Est

și suferă un declin numeric treptat spre Nord-Vest. Elementele de climă temperată cu păduri de conifere și de climă tropicală cu accente africane duc la scăderea intensității climatice de la Nord-Est la Nord-Vest.

Clima mai rece și mai uscată din Nord-Vest susține o germoplasmă bogată în fructe temperate, în timp ce climatul cald și umed din Nord-Est susține o germoplasmă bogată în fructe tropicale precum citricele. Deși ocupă 15% din suprafața geografică a țării, Himalaya hrănește 28,8% din flora endemică dicotiledonă. În Himalaya, defrișarea anunță pierderi irecuperabile ale diversității biologice.

Extinderea agriculturii pe terenuri marginale și scăderea recoltelor sunt considerate tendințe majore nesustenabile în Himalaya. Creștere constantă a suprafețelor cultivate ca răspuns la expansiunea populației va fi sustenabilă când se va schimba atitudinea fermierilor față de mediul natural și când se vor accepta noile tehnologii, în special agricole. O tendință ascendentă a sectoarelor secundar și terțiar ale economiei se remarcă în spațiul himalayan, activitățile de dezvoltare a acestor sectoare putând deteriora ecosistemul natural și, implicit, producția agricolă ecologică în regiune.

Populația montană a acestor zone este forțată să abandoneze terenurile agricole și să caute moduri alternative de asigurare a mijloacelor de trai deoarece sistemele agricole montane din anumite zone himalayene nu mai asigură securitatea alimentară necesară.

Comentarii

Despre zona de munte și pentru zona de munte se pot formula numeroase ipoteze și concluzii. Toate construcțiile de gândire despre zona montană converg spre aceeași idee, respectiv arealul montan reprezintă adaos de valoare pentru întregul ecosistem global. Zona montană asigură sustenabilitatea ridicată a lanțului de aprovizionare și a lanțului valoric producție-desfacere la scară mondială.

Conjunctura montană actuală, în special cea agricolă și rurală, necesită investiții majore care vor avea drept impact egalizarea șanselor arealelor din zonele înalte cu cele colinare sau de câmpie. În asigurarea politicilor orientate spre durabilitate montană, particularitățile acestui areal și ale părților subsecvente se impun drept primordiale prin prisma specificului aparte al acestei zone.

Autorii aderă la cercetarea realizată de către profesorul Rao în 1997 și concretizează că politicile de dezvoltare specifice asigură aport deosebit arealului montan.

Planificarea politicilor de dezvoltare montană trebuie să asigure continuitate transversală și longitudinală sustenabilității, dar mai ales competitivității zonei montane. Economia montană, respectiv știința montană în abordare mai extinsă, poate asigura un echilibru stabil între diferite științe care toate susțin dezvoltarea inteligentă în arealul montan.

Centrarea pe nevoile arealului montan și pe populația montană se realizează, la nivel ideologic, axiologic și praxiologic, prin intermediul mixului de politici umaniste, sociale, economice și tehnologice. Guvernanța publică și guvernanța privată au un rol decisiv în implementarea cu succes a politicilor mondiale, regionale, naționale sau locale. Realizarea investițiilor de capital trebuie să aibă în vedere programele de dezvoltare orientate spre intervenții dinamice, direcționate preponderent local.

Populația montană și valorile umane:

Mai reprezintă muntele expresia libertății?

Pentru arealele montane mai puțin dezvoltate, guvernele statelor aparținătoare pot facilita investiții străine directe sau indirecte prin favorizarea dezvoltării mediului antreprenorial adiacent. Programele de dezvoltare se pot realiza mai bine prin accentuarea specificului ecologic și social local și mai puțin prin preluări neșlefuite ale unor politici internaționale. Transferul tehnologic de la câmpie la munte necesită investiții superioare, dar satisfacția crește exponențial în raport cu infuzia de capital. Cele amintite capătă sens, direcție și relevanță prin asigurarea unui management integrat al tuturor resurselor montane.

În anul declarat de către Națiunile Unite ca fiind dedicat dezvoltării durabile a munților, 2022, eforturile actorilor montani trebuie să se centreze pe diminuarea/eradicarea sărăciei și atenuarea decalajelor de dezvoltare dintre arealul montan și celelalte zone. Agricultură protejată și controlată asigură o mai bună sustenabilitate arealului montan, decât agricultura din flora și fauna spontană. Unele zone montane ale lumii prezintă un întreg spectru de presiuni naturale, umane, sociale, economice și tehnologice.

După cum itera și cercetătorul Farswan în 2016, abordarea holistică și integrată rezolvă mare parte din problemele modelării politicilor zonelor montane. Dezvoltarea zonelor montane trebuie să se realizeze sustenabil, durabil și inteligent fără ca tehnologia și economia să intre în conflict cu socio-umanismul arealului luat în considerare, mai exact prin asigurarea biodiversității și rețelei sociale montane.

Referințe

- Alfani, G. (2006). Die Alpen! Les Alpes! Zur europäischen Wahrnehmungsgeschichte seit der Renaissance/Pour une histoire de la perception européenne depuis la Renaissance. *Mountain Research and Development*, 26(4), 380-381.
- Bentivoglio, D., Bucci, G., & Finco, A. (2019). Farmers' general image and attitudes to traditional mountain food labelled: a swot analysis. *Calitatea*, 20(S2), 48-55.
- EAC, UNEP and GRID-Arendal (2016). Sustainable Mountain Development in East Africa in a Changing Climate. East African Community, United Nations Environment Programme and GRID-Arendal. Arusha, Nairobi and Arendal
- Moshe Gammer (2013), *Empire and Mountains: The Case of Russia and the Caucasus*. Social Evolution & History, Vol. 12 No. 2, September 2013 120–142, 'Uchitel' Publishing House
- Nicolson, M. H. (1997). Mountain gloom and mountain glory: The development of the aesthetics of the infinite. University of Washington Press.
- Rao, K. S. (1997). Natural Resource Management and Development in Himalaya—. ENVIS Monograph, 1.
- Rey R. (1985). *Civilizație Montană*, Editura Științifică și Enciclopedică, București
- Weaver, B. J. (1996). What to do with the mountain people. The symbolic earth: Discourse and our creation of the environment, 151-175.
- Zhang, L., Zhao, J., Xiao, H., Zheng, H., Xiao, Y., Chen, M., & Chen, D. (2014). Mental health and burnout in primary and secondary school teachers in the remote mountain areas of Guangdong Province in the People's Republic of China. *Neuropsychiatric Disease and Treatment*, 10, 123.

Articolul a fost publicat parțial în limba engleză în *Jurnalul Libertății de Conștiință* (2022).

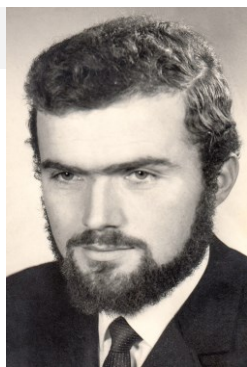
Montanisme

V. Chemarea muntelui: frumusețe, peisaj și muzică

- Munții uriași înalță în aer piscuri învăluite în troiene sclipitoare, iar la poale poartă ghețari măreți, ce umplu văile cu masele lor străvezii și pătrund în mare cu frunți prăpăstioase brăzdate de albastru. *EMIL RACOVITĂ (1868 – 1947), biolog și explorator;*
- În întinericul care-i acoperă, munții devin cum nu se poate mai solemni, regăsindu-și gravitatea din fiecare noapte și cele mai profunde sensuri ale existenței. Prin aerul pur, strălucirea stelelor crește, încât apar ca în nici un alt loc până acum, mari și grele și pline de roua de diamant a eternității lor. *GEO BOGZA (1908 – 1993), scriitor;*
- Aici toate se armonizează: roca neînsuflită fărămițată de pașii sprintari, de capră, pârâul tulburat de trecerea umbrei, cetina clătinată molcom de vânt și vastele cortine ale cerului sub semnele acelei altitudini celeste, din care, în nopțile senine, inundă ploile de stele peste puritățile auguste ale ozonului. *VLAICU BÎRNA (1913 – 1999), scriitor;*
- Stâncile, la câte o limpezire a cerului, ni se părură imense doamne de grafit, îmbrăcate în malacoave cenușii de fum, plutind cu grație deasupra planetei. Acest voal aerian, desfășurat în muzica infernală a vântului atunci stârnit, care se folosea de violoncelele coniferelor, avea un farmec staniu. *EUGEN BARBU (1924 – 1993), scriitor;*
- Lanțuri de munți creșteau și se prăbușeau într-o lumină magică... Întreg muntele era ca o cutie de rezonanță, ca o vioară. *MIHAIL SEBASTIAN (1907 – 1945), scriitor;*
- În mijlocul mării, încet și măreț, plutesc munți de gheață. Albi în soare și albaștri în umbră; la picioarele lor apa înverzește în unde de safir și valurile pătrund zgomotoase în grotile lor sinilii și ies acoperite de spumă argintie. *EMIL RACOVITĂ (1868 – 1947), biolog și explorator;*
- Rând pe rând toate viorile din glasul Oltului încep să se audă. Un pasionat dirijor conduce, fluturându-și brațele de pe culmile munților. Așternute fiind în calea apelor stânci colțuroase, scurte spații pardosite cu pietriș sau nenumărate gheare de gresie, el poate să oprească unde trebuie violoncelele, pentru a lăsa să se audă numai viorile; apoi le adună împreună, viori, violoncele și flaute. Atunci când intervenția supremă a fost, în felul acesta, îndelung pregătită, el scoate din colții de cremene ai munților sunetele triumfătoare ale instrumentelor de alamă, revărsându-le peste toată întinderea lumii, ca pe flăcările unui uriaș incendiu. *GEO BOGZA (1908 – 1993), scriitor;*
Culese și aranjate de
CS I Dr. ing. Teodor Marușca,
membru ASAS

Drept la OPINIE

În perioada 18 Aprilie-21 Decembrie 1969 am avut ocazia să efectuez un stagiul de specializare pe probleme de pajiști montane la Stațiunea federală de cercetări agricole Nyon-Lausanne din Elveția. Cu acest prilej mi-am notat activitatea și impresiile într-un jurnal.

După o jumătate de secol recitind acest jurnal m-am gândit că ar fi de folos să împărtășesc și altora trăirile, impresiile și învățămintele pe care le-am dobândit și m-au călăuzit în întreaga mea viață de cercetător științific și practician. Doresc ca aceste rânduri să îndemne tânăra generație din cercetare, învățământ, gospodării montane și alți actori să contribuie la îmbunătățirea stării actuale de înapoiere a practicării și pastoralismului montan românesc.

Mecanizarea lucrărilor pentru producerea furajelor și zootehnie

Pe timpul stagiului de specializare în Elveția, am fost surprins să constat înaltul grad de mecanizare a aproape tuturor lucrărilor de producere și conservare a furajelor de pajiști permanente și culturi în arabil, dar și a celor legate de creșterea și exploatarea animalelor.

Cositul ierbii de pe pajiști, considerată cea mai grea muncă manuală din agricultură, se efectua în întregime mecanizat, utilizând cositori dotate cu simplu ori dublu cuțit sau tamburi rotativi cu cuțite pentru producții mari.

Erau preferate cositorile care acționau prin tăiere dreaptă a tulpinilor și frunzelor, față de cele cu tambur, care sfâșiau plantele, după care otăvirea se făcea mai încet sau unele plante se uscau.

Cositorile erau purtate pe tractor sau acționate de tractoare monoax de dimensiuni mici, autonome sau conduse de om pe jos, agregatele fiind numite motocositori.

Pe pante mari, la motocositori se atașau lateral la roțile normale de cauciuc roți metalice cu dinți, care le măreau astfel aderența și stabilitatea la răsturnare.

Absolut la toate pajiștile, am apreciat gradul foarte înalt de nivelare a terenului, fără tufărișuri, mușuroaie, cioate sau pietre la suprafață, care ar fi împiedicat operațiunile de cosire a ierbii pentru producerea fânului sau cosirea refuzurilor neconsumate din parcelele unde pășunau animalele.

După cosit, pentru uscare, iarba era răvășită de mai multe ori pe zi cu grebla de tip „păianjen” sau cu furci rotative (piruete) și înainte de prima noapte, materialul era adunat în brazde pentru a fi ferit de rouă.

În dimineața următoare, brazdele erau împrăștiate și răvășite din nou de două-trei ori până după prânz, când erau din nou strânse în brazde, după care în continuare se comprimau și se legau în baloți afânați mai mici, care imediat se depozitau mai rari, ca să circule aerul între ei și să se usuce mai departe în podurile grajdurilor.

Alegerea și organizarea stațiilor-pilot s-au făcut printr-o colaborare strânsă între instituțiile de cercetări agricole, serviciile de popularizare, Asociația de dezvoltare a culturilor furajere (ADCF) și chiar școlile de agricultură.

Din experiența anilor precedenți s-a ajuns la concluzia că este necesară alegerea a două tipuri de stații sau alpaje-pilot, unele pentru experimentare și demonstrare și altele numai pentru demonstrare sau, pe scurt, stații experimentale și stații demonstrative.

Astfel, în maximum două zile de la cosire, fânul era deja la adăpost, având în vedere că zona montană elvețiană este mult mai ploioasă decât în Carpații noștri.

În unele zone în care brânzeturile pentru export nu erau supuse interdicției utilizării silozului în hrana animalelor, iarba cosită se însiloza în silozuri mari turn de tip englez „Harvestore”, la sol cu pereți de beton sau în folie de plastic.

În acest caz, lucrările erau ceva mai simple, iarba cosită dimineața după răvășit se usca în proporție de 30 - 40 % până după-amiază și, în continuare, cu remorcile autoîncărcătoare era dusă, însilozată și tasată pentru conservare în unul dintre sistemele amintite mai înainte.

Pentru însilozarea ierbii, era suficientă o singură zi de vreme favorabilă.

Integral mecanizate au fost și lucrările obișnuite de arat, prelucrarea patului germinativ, fertilizat și semănat pajiști temporare, culturi furajere anuale sau perene în arabil, reînsămânțarea pajiștilor degradate etc., după metode și cu utilaje cunoscute.

Despre mecanizarea lucrărilor de semănat și recoltat parcelele experimentale de pajiști, am vorbit într-unul din episoadele anterioare, așa că nu le amintesc.

Ce m-a impresionat a fost faptul că elvețienii au mecanizat atunci până și săparea gropilor pentru gardurile de împrejmuire a parcelelor de pășunat, cu ajutorul unor burghie pe măsură!

Pe lângă gradul foarte înalt de mecanizare, am apreciat și fiabilitatea mașinilor și a utilajelor. În experiența cu animale din alpașii munților Jura de la Vuissens, am fost instruit să cosesc iarba pentru pregătirea fânului și refuzurile neconsumate din parcelele de pășunat cu ajutorul unei motocositori marca „Rapid”, de proveniență austriacă.

Mi-au arătat cum se amestecă benzina cu uleiul (motorul era în doi timpi), cum se alimentează și se pornește, cum se conduce și se cosește, și alte amănunte.

Motocositoarea era destul de veche, cu vopseaua scorjită, fiind folosită înaintea mea de numeroși alți stagiați nepricepuți, ca și mine, de altfel, care am pus mâna pentru prima dată pe un astfel de utilaj.

La cosit cu ea, am retezat și mușuroaiele de cârțiță, când cuțitele scrâșneau în pietricele și scoteau scânteii.

După vreo lună de funcționare fără evenimente, într-o dimineață motocositoarea „Rapid” s-a oprit în plin efort de cosire a resturilor neconsumate de animale în parcele. Motorul funcționa normal, dar în sarcină se oprea. Speriat că am stricat utilajul cu nepriceperea mea, am rugat fermierul să vadă ce defecțiune are.

A controlat motocositoarea și a constatat că avea cuțitele foarte îngroșate. După ce le-a ascuțit la micul lui atelier de la fermă, motocositoarea noastră a funcționat ireproșabil până într-o zi spre sfârșitul alpajului, când motorul s-a oprit brusc și nu a mai pornit. Atunci m-am speriat și mai rău, crezând că utilajul chiar a capotat.

Același fermier, la rugămintea mea, a venit și a depanat acest utilaj. Ce credeți că avea? Se ancrasase bujia cu funingine și ulei.

Într-o cutiuță, lădița cu scule, motocositoarea avea o cheie tubulară pentru deșurubarea bujiei și o periuță de sârmă pentru curățirea ei. După curățirea bujiei și punerea ei la loc, având cuțitele ascuțite din când în când, motocositoarea a funcționat fără probleme în cele aproape patru luni cât au durat experimentările cu animale pe cele șase hectare de pășune cosită de cca cinci ori, respectiv cosirea producției excedentare de la primul ciclu și a resturilor neconsumate după fiecare ciclu de folosire.

În altă ordine de idei, fermele elvețiene aveau mai multe sisteme de mașini pentru scoaterea gunoiului din grajdurile cu așternut pentru animale, a gunoiului semilichid din fose cu un sistem bine pus la punct cu pompe și mijloace de împănșiere, pe toate tipurile de teren.

De asemenea, aveau furci mecanice de încărcat și descărcat furaje de volum, freze pentru tăiat siloz din turnuri, transportoare la ieslea animalelor și alte mijloace mecanice de ușurare a muncii fizice. Mulsul vacilor era integral mecanic atât în perioada de stabulație, cât și în sezonul de pășunat, nu am văzut pe nimeni mulgând manual.

Laptele muls fără contact cu aerul ajungea într-un tanc de răcire lângă un drum de acces, de unde era preluat și măsurat de către o altă persoană, care conducea autocisterna unei cooperative de prelucrare, pe încredere totală, fără prezența fermierului, care își vedea de treburile lui curente în grajd sau câmp. Peste tot am văzut lucruri bine făcute, cât mai funcționale și cât mai mecanizate pentru a ușura munca și așa destul de grea a fermierilor ocupați cu creșterea animalelor, în special a vacilor de lapte.

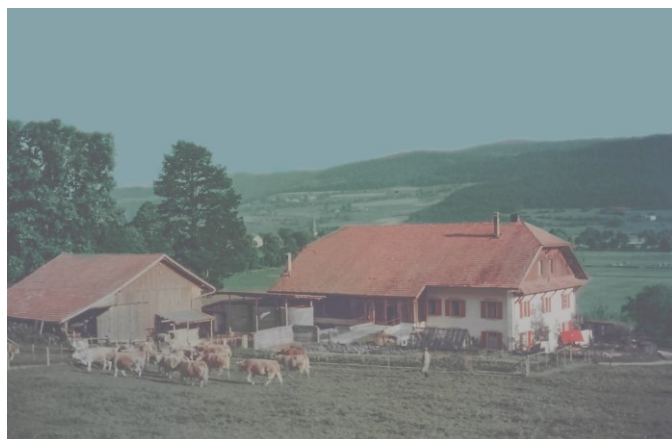

Lucrări de laborator și calcule rezultate experiențe

Pe la mijlocul lunii noiembrie, în zona montană au apărut primele semne de toamnă târzie sau chiar iarnă și în Platou sau încheiat lucrările în câmpurile experimentale. În laboratoare se fac analize chimice de calitate a furajelor, se calculează rezultatele experiențelor cu sortimentul de soiuri de graminee și leguminoase perene, amestecuri de ierburi, folosire prin pășunat cu animalele și altele. Într-o zi m-a căutat Dr. A. Vez să-i determin speciile de plante pe care le-au strâns ca provizii pentru iarnă soarecii de câmp (*Microtus arvalis*), aflând că mă pricep puțin la botanica sistematică.

Astfel, am analizat conținutul a vreo zece cuiburi de iernare recoltate după săpături laborioase în câmpul experimental de la Vuissans din Jura, unde am urmărit experiențele cu animale.

Nu mi-a fost deloc ușor să determin speciile de pajiști după părți de plantă, să le sortez și apoi să cântăresc pe sortimente.

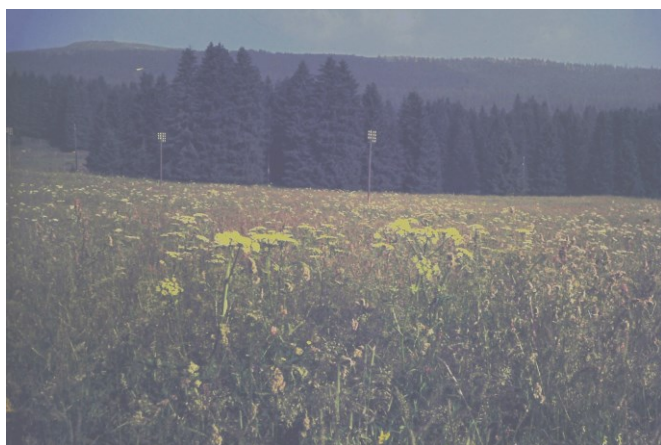

În aceste „hambare șoricești”, am întâlnit tulpini și colete de raigras peren (*Lolium perenne*) ca hrană de bază, rădăcini întregi de păpădie (*Taraxacum officinale*) ca hrană succulentă, partea îngroșată a tulpinii bazale de timoftică (*Phleum pratense* ssp. *nodosum*) cu gust dulce pentru desert și chiar părți de tulpină cu rădăcini din specia cinci degete (*Potentilla* sp.), ca plantă medicinală pentru răceală !?

Am fost foarte surprinși să constatăm că proporția între aceste sortimente a fost extraordinar de echilibrată, cu diferențe de maxim. plus minus 10% între componente.

Mai mult, am confundat subspecia *Phleum pratense* ssp. *nodosum* cu specia *Phleum pratense* ssp. *pratense*, deoarece nu am scos din sol tulpina bazală îngroșată caracteristică, adunată de șoareci.

În perioada alpajului de la Vuissens, am efectuat cercetări suplimentare privind influența dejecțiilor animalelor asupra gradului de consum al ierbii la următoarele cicluri de pășunat, cât și influența călcatului animalelor asupra regenerării ierbii, având ca variantă-martor suprafața necălcată de sub gardul electric, alături de varianta normală de pășunat în parcelă.

În general, calculele pentru experiențe erau destul de simple și se opreau la determinarea producțiilor medii și relative, fără a se face analiza varianței cu diferențele-limită și gradul semnificațiilor.

Înainte de încheierea stagiaturii, am fost solicitat de îndrumătorul meu, Dr. J. Caputa, să întocmesc un raport amănunțit în limba franceză cu rezultatele experiențelor la care am participat și, mai ales, să fac calcule și grafice pentru observațiile de etologie pastorală asupra tineretului taurin, pe care le-am efectuat la Vuissens în Munții Jura, care urmau să fie publicate în „Revue Suisse d'Agriculture”.

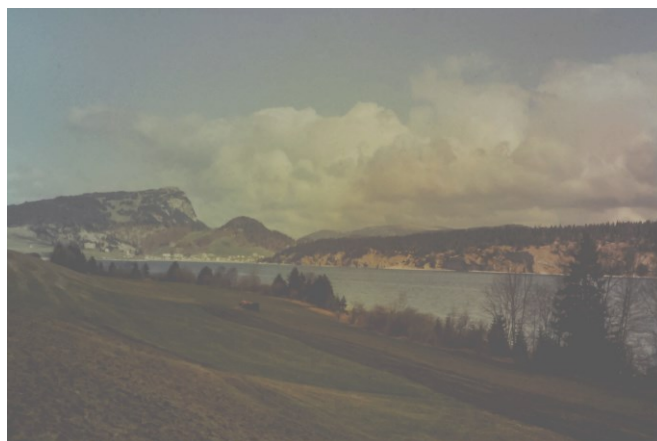
Pregătiri de încheiere a stagiului

Spre final de stagi, zilele treceau din ce în ce mai greu, mai ales că la radio aproape zilnic ascultam melodia momentului, „Le métèque” (Veneticul), cântată în franceză de grecul Georges Moustaki, ipostază în care mă simțeam aproape permanent.

După ce în linii generale mi-am terminat raportul și calculele experiențelor cu câteva concluzii la fiecare, am mai făcut câteva deplasări la Vevey, în care am vizitat parcul și vila lui Charlie Chaplin, o vizită de despărțire de domnișoara ”K” la Geneva și, în final, la Lausanne, unde directorul stațiunii noastre, Dr. M. Rochaix, mi-a dat un certificat de specializare cu un final laudativ:

„*Toujours fidèle à son poste, consciencieux et plein d'initiative, M. Marusca a été très apprécié aussi bien comme collaborateur scientifique que comme collègue de travail*” („Întotdeauna fidel la postul său, conștiincios și plin de inițiativă, Dl Marușca a fost foarte apreciat atât în calitate de colaborator științific, cât și în calitate de coleg de muncă”).

La un sfârșit de săptămână de decembrie, am mai dat o raită în Alpi la Verbier, în Cantonul catolic Valais, de unde provine de secole garda de haldebardieri a Vaticanului.

Aici, unde era deja zăpadă, am făcut o fotografie împreună cu tehnicianul Chalet, după ce cu o zi înainte mi-am ras barba, ca să mă pot întoarce în țară, altfel riscam să am de-a face cu autoritățile sumbre ale acelor vremuri, care m-ar fi încadrat în tagma „paraziților social”, supuși la reeducare prin muncă sau chiar lipsire de libertate.

Cu puțin timp înainte de final, cu Dr. Caputa, ilustrul meu îndrumător, am mai făcut o ultimă deplasare în Munții Jura, unde era deja un strat de zăpadă destul de consistent.

Sursa: Ziua de Cluj

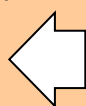
Universitatea de Agronomie și Medicină Veterinară Cluj Napoca
Pregătește studenți în specializarea Montanologie

Sursa: USAMV Cluj

Academia Română

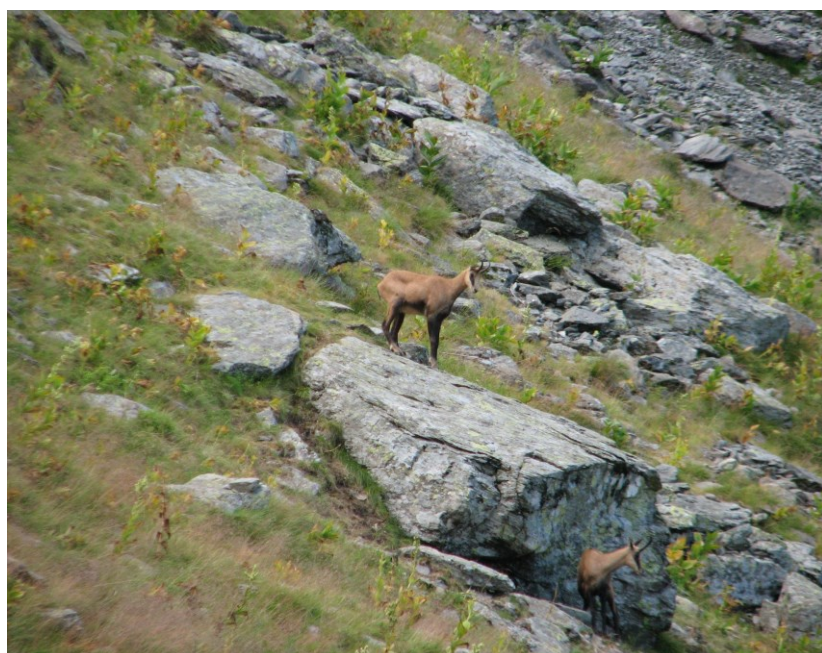
**Foruri
Tutolare**

Institutul Național de
Cercetări Economice
„Costin C. Kirișescu”

CE-MONT; str. Petreni, nr. 49, Vatra Dornei, RO 725700, jud. Suceava
Web: <http://www.ce-mont.ro>, e-mail: ce-mont@ince.ro, te. +40 330 110 030

Amprenta montană a Făgărașului

Sursa: Doina Toma

CE-MONT
Centrul de Economie Montană

Colectivul de redacție:

Coordonator: Prof.univ. dr. H.C., **Radu REY**;
Redactor șef: CS III dr. ing. **Vasile AVĂDĂNEI**;
Redactor șef adj.: CS I dr. ing. **Ioan SURDU**;
Membri: CS III dr.ec. **Manuela APETREI**;
CS III dr. ing. **Emanuela-Adina COCIȘ**;
CS drd. ing. **Carmen CĂTUNĂ-BOCA**
AS ing. **Răzvan ANECHITEI**

PARTENERIATUL MONTAN DIN ROMÂNIA

Agencia Națională a Zonei Montane
(Administrație publică)

CEFIDEC
Centrul de Formare și Inovație
pentru Dezvoltare în Carpați
(Centru de resurse umane)

C N M R

Consiliul Național al Muntelui din România

**Asociația Națională pentru
Dezvoltare Rurală Montană**
(Producători)

Forumul Montan din România
(Societatea civilă)